גליון פ' **שמיני שבת פרה תשע"ט**

להערות ולנדבות לפנות בטעלעפאן:
בא"י 02-537-5704 פקס 02-650-1067
או בכתמ"ד "תהלות ישראל" רח' יצחק נפתא 17 ירושלים
בארה"ב 347-885-7700 917-873-1181

אפשר לשמוע שיעורי מורינו הרב שליט"א בקול הלשון
בארץ ישראל 03-6171001 ואח"ו להקיש לאידיש 3-4 → 3-4 → ללה"ק 1-4-5-5 →
בארצה"ב 718-395-2440 ואח"ו להקיש לאידיש 4-50-4-3 → ללשון הקודש 2-7-5-5 →

מי שרוצה לקבל דף השבוע וכן המאמרים או הקונטרסים שלנו בדואר נא להתקשר לי' לויפער
מחו"ל 0527614581(972) מא"י 0527614581 או דרך האימעיל שלו laufer6@neto.net.il

אפשר לשמוע שיעורי מורינו הרב שליט"א בקול תהלות ישראל
מספר קבוע 02-544-0-544 בארה"ב 718-770-3678

לתשומת לב הקוראים
המאמרים על הפרשה או
המועדים הם גם דברים
כלליים שנוגעים תמיד ולכן
אפשר וכדאי לקוראם גם
אחרי הפרשה או המועד.

אוצר "תהלות ישראל"

פנינים שנלקטו מתוך דברי
הגה"צ דתהלות ישראל שליט"א
(מתוך מה שכבר נדפס בספרים וקונטרסים, וגם מתוך שאר השיחות)

הערה בלילית בנוגע לכל המאמרים

כדאי לקרוא כל המאמרים יותר מפעם א' כי בכדי שיהיו נקלטים ונספגים יותר לתוך הלב בכדי שזה ישפיע ויפעיל את המטרה לא די בקריאת הדברים פעם א' לבד וכי בפעם השנית מתגלים הרבה דברים שלא נדגישים בפעם הראשונה. ואת למדעי שבגליונות שנה החדשה נמצאים גם דברים שכבר היו בגליונות הישנים וגם דברים חדשים, אמנם גם הדברים הישנים הרבה מהם נעבדו מחדש וקבלו פנים חדשות ולכן כדאי לקרוא עד פעם גם את המאמרים הישנים, כי באלה הדברים מתוספים כמה שאמות חז"ל שדברי תורה כל זמן שהאדם חוזר עליהם מוצא בהם טעם חדש, כפי שמעיד הבעזן בס"ד.

גליון השבוע - שנה ח' גליון כ"ו

חדש! מהיום אפשר לתרום גם ע"י נדרים פלוס מספר טלפון 03-763-0585 קוד טלפוני 2218 **או ע"י קשר קהילה** מספר טלפון 073-275-7000 קוד 4336

אוצר הפרשה

"למה אתה בוש לכך נבחרת"

בפסוק ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח וגו' מביא רש"י (ומקורו מתורת כהנים) שהיה אהרן בוש וירא לגשת אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת, עכ"ל.

ובלקוטי תורה מהאר"י ז"ל כתוב לפרש במה שאמר לו משה לכך נבחרת וז"ל, הענין שלהיות בך מדת ענוה ובושה (לכן) נבחרת יותר משאר חבריך להיות כהן, עכ"ל.

אמנם פירוש זה עדיין צריך ביאור הלא משה רבינו רצה להגיד לו שחייב לקיים מצות ד' מכיון שד' ית' בחר בו א"כ מה הנפקא מינה אם נבחר בשביל מדה זו של בושה או בשביל סיבה אחרת.

ועוד יש להבין איך היה בדעתו של אהרן לסרב לצווי ד' ית'.

וקושיא זו אפשר לתרץ על פי מה שכתוב בספר תפא"ש על מה שד' ית' אמר למשה רבינו לך לגאול את עם ישראל וסירב משה רבינו כי משה רבינו חשב שאולי זה נסיון בשבילו לראות אם הוא מחשיב עצמו ראוי לזה ולכן חשב שרצונו של הקב"ה הוא שיסרב ולכן אמר מי אנכי, עכ"ד, והנה הרמב"ן מביא מחז"ל שכשאהרן הכהן נגש לפני מזבח עשה לו השטן שיראה בעיניו מעל המזבח דמות של עגל וזה הזכיר לו עוון העגל ולכן נבהל והתביש, ע"כ ע"ש, ולפי זה אפשר לומר שאהרן הכהן כשראה דמות של עגל לא ידע שהשטן עשה לו את זה אלא חשב שמן השמים הראו לו את זה כדי שיבין שהוא לא ראוי ויסרב מלגשת ולכן טעה וחשב שמבוקש ממנו לסרב, ולכן אמר לו משה רבינו שלא כך הוא, אמנם קושיא ראשונה עדין במקומה עומדת.

ובכדי לבאר ענין זה יש להקדים מה שיש לדעת מה שמבואר בספרי מוסר שעיקר החשיבות של כל מדה טובה איננה כאשר נולד בה ונמצאת בטבעו מאליה אלא רק כאשר האדם הגיע אליה ע"י עבודתו וכבישת יצרו, ואפילו אם היתה נמצאת בלבו בכח אמנם הוא הוציאה מכח לפועל בעבודתו (ויש לדעת שעבודה זו צריכה להיות נעשית לשם שמים כלומר לא בכדי לרכוש לעצמו בזה שם טוב וכדו' או בכדי להרויח בזה שיוכל להסתדר טוב עם שאר אנשים וכדו' כי כל זה אינו ענין לבן ישראל אלא לבן נח אבל אנו בני ישראל יש לנו לעשות עבודת כבישת מדותיו ויצרו אך ורק למען מטרה רוחנית והיא בכדי לעשות בזה רצון קונו ונחת רוח לפניו ית') ואז יש לה החשיבות הרצוי[א].

עוד מבואר בספרים הק' שכל מדה צריכים להשתמש בה במקומה ושעתה ואפילו במדה טובה לפעמים צריך להמנע מלהשתמש בה, וכן להיפוך שלפעמים חייבים להשתמש במדה גסה כשזה לצורך המצוה, (ולכן לא נכתב בפירוש איסור המדות הגסות בתורה הק' כי הרי זה תלוי תמיד לפי הענין).

וההבחנה לזה (אם המדה היא בטבעו או שרכשה על ידי עבודתו) היא כאשר מזדמן פעם שמצד מצות ד' צריך לעשות בהיפוך אז מי שמדתו היא רק מצד טבעו שנולד כך הוא לא יוכל לשנות מטבעו כי אין לו שליטה להתגבר נגד טבעו בכח השכל כי לא הרגיל עצמו לכך, אבל מי שמדתו הטוב הוא מצד שליטתו על יצרו אזי כאשר מבוקש לעשות ההיפוך יוכל לעשותו, ועל פי זה יש להבין שכל עוד ואין אנו רואים שהאדם משתמש גם בצד ההיפוך כשזה לצורך מצות ד' ית' עדיין אין לנו הוכחה שמדתו הטוב בא על ידי עבודה של כבישת היצר ושליטה על טבעו כי אולי זה מכח שהוא מונהג מטבעו שנולד בה.

ובזה יתבאר ויובן היטב פירוש האר"י ז"ל במה שכתב "לכך נבחרת" כלו' בעבור מדת הבושה המשובחת ולכן אמר לו משה רבינו שמכיון שבעבור מדה טובה זו נבחרת להכהונה גדולה, על כן עתה עליך להוכיח שמדתך בזה לא מצד טבעך שנולדת בה אלא נעשית על ידך שאז יש לה החשיבות שבעבורה תזכה להכהונה, וההוכחה לזה תהיה ע"י שעתה לצורך המצוה תעשה ההיפוך שתגיס דעתך לגשת.

ועוד יש לפרש (שלכך נבחרת הכוונה על הבושה שעובר עליו עכשיו, וכך א"ל משה לאהרן) שלכן נבחרת "עתה" שיהיה לך בושה לגשת כדי שיהיה לך עתה הזדמנות לכבוש את הבושה הזאת הטבעית ובזה תוכיח שמדתך של הבושה (באה ע"י עבודתך ולכן) הרי היא משובחת[ב] ומגיע לך עבורה הכהונה[ג].

וזה מה שאמר לו משה רבינו להוציא אותו מטעותו שחשב שהזדמן לו דמות העגל כדי שיסרב אלא אדרבה (הזדמן לו ענין זה) כדי שיגש לעבודתו עם התגברות על בושה זאת כאמור.

❀ ❀ ❀

ועוד יש להוסיף לפרש ולהסביר למה מי שיש לו בטבעו מדת הבושה צריך (לפעמים) לפעול גם ההיפוך מהבושה, על פי מה שיש לדעת שכל ב' מדות הפכיות שנמצאים בלב האדם (בכח) מוכרח האדם להוציא שניהם לפועל ולהשתמש בהם לב' ענינים הפכיים ובלי זה לא יהיה לשום א' מהם שלימות, וכמו כן מצינו מוזכר ענין זה לגבי מדת האהבה ומדת השנאה, שניתן בלב האדם ב' מדות הפכיות שהם אהבה ושנאה והטבע מכריח את שניהם לצאת לאור ולפעול, וההכרח להאדם להוציא (לפעול) את האהבה לדבר א' והשנאה לדבר א' וכל עוד שלא ייחד וקבע מקום להשנאה לצד אחר איננה נפרדת מהטוב והיא תפריע ותבלבל את האהבה שבלב האדם לדבר שהוא צריך לאהוב ותכנס לגבולה

[א] ואע"פ שבודאי גם כאשר יש לו לאדם עדינות בטבעו יש בה חשיבות והרי זה מורה על עדינות נפשו והרי זה חשוב לגבי הרבה דברים (וגם לגבי שידוכים שצריכים להקפיד להשתדך עם בעלי מדות טובות כי זה מה שעובר גם להדורות בדרך כלל, וכתוב בא' מהראשונים שלכן היו האבות הק' מהדרים תמיד להשתדך רק עם בני משפחתם אע"פ שהיו כולם מאוד אדוקים בעבודה זרה, בכל זאת מכיון שהכירום לבעלי מדות טובות וזה מה שעובר לדורות מה שאין כן ענייני השקפה אינו דבר שעובר בירושה ע"ש).

אמנם כאן המדובר לגבי שיהיה הענין זכות להאדם שיקבל (בזכות מדותיו) עבור זה שכר ומעלה רוחנית וכדו' וזה ניתן להאדם רק כאשר רכשו בעבודתו כנזכר, אבל כשיש לו המדה במתנה אין לו זכות לקבל עוד מתנה דהיינו שכר עבור זה אלא אדרבה עליו לשלם הכרת טובה לד' ית' על זה ועל כן מבוקש ממנו עבור זה לעבוד את בוראו ביתר שאת משאר בני אדם, וגם במדה זו שניתנה לו עליו להקדישה להבורא ב"ה כי הרי עבור זה ניתנה לו ולא לחפש להרויח על ידי זה כבוד מבני אדם וכדו'.

וכן כל מדה וכשרון וכל חלקה טבא שניתן לאדם (ובפרט כשזה) יותר על שאר בני אדם הרי זה כדי לעבוד בה את ד' ואין האדם הבעלים עליה להנות בה רק לעצמו ולצרכו, וכך אמרו במשנה (אבות ג' ז') תן לו משלו שאתה ושלך שלו, ובמשנה (יומא סו"פ ג') הזכירו חז"ל לגנאי את אלה שהיה להם כשרון מיוחד לאיזה דבר לצורך עבודת בית המקדש ונמנעו ללמדו לצבור ע"ש.

והרי זה דומה לבעל הבית ששכר פועלים ונותן להם כלים ומכשירים לעשות בהם עבודתו והם לוקחים את זה להשתמש בהם רק לעצמם שהרי זה גזל כמובן (אמנם אם הם עושים בזה בעיקר עבודת בעל הבית אזי הרי הוא מניחם להנות בה גם לעצמם ולצרכם).

[ב] ובזה יהיה גם הוכחה שזה נעשה לשם שמים כי אם נעשה רק לטובת עצמו לא יוכל לגשת כאן כי יותר טוב היה לו לסרב כי אם יגש יוכלו אנשים (שיקנאו בו ובגדולתו) לחלוק על כהונתו בטענה שאינו ראוי לה מצד עשיית העגל ולכן בכדי לחשוך ממנו קנאה ומחלוקת היה עדיף לו לסרב בעצמו מטעם זה ובפרט אהרן שהיה קשה לו מאוד לסבול מחלוקת נגדו לפי מדתו שהיה אוהב שלום ורודף שלום ולכן כאשר לא חש על כבודו בזה אלא הגיס דעתו ונגש אע"פ שעלול להיות שיעשו לו הרבה בזיונות עבור זה הרי זה מוכיח שמעשיו הם לשם שמים.

[ג] ואע"פ שזה נעשה על ידי השטן כדי להפריע לו עם כל זה יש להבין שכל מה שנעשה על ידי השטן גם זה נעשה בהשגחת ד' ית', ואע"פ שכוונת היצר הרע הוא להכשיל את האדם אבל כוונת ד' ית' לסיבת עלייתו של האדם ולטובתו על ידי שיתגבר עליו.

ותעורר בלבו שנאה לאותו דבר שהוא אוהב ונמצא יהיה בזה תמיד בלבול ולא תהיה אהבתו אליו שלימה, וכמו כן בצד השנאה להדבר שצריך האדם שיהיה לו שנאה אליו כן הוא הדבר שכל זמן שלא קבע את האהבה לדבר ההיפוך תבצבץ ותעלה בלבו אהבה להדבר השנאוי[ד].

והנה מבואר בספה"ק (וכ"כ גם בזרע קודש לפסח ... וכ"כ גם באור המאיר ... ובעוד) על הפסוק "אוהבי ד' שנאו רע", כי אי אפשר להאדם להיות אוהב ד' ואוהב להטוב אלא אם כן יהיה כמו כן שונא את הרע ומי שאוהב את הטוב ואת ד' ית' באמת בהכרח שישנא את הרע, ולהאמור הרי זה מובן היטב כי בלי זה שייחד מקום למדת השנאה איפה שתפעל הרי היא תבצבץ לתוך תחומה ומקומה של האהבה להכניס שם גם מדת השנאה ונמצא שתבלבל האהבה ויהיה חסר השלימות למדת האהבה לד' ולטוב כנ"ל.

ומהאמור יוצא שאם אין להאדם שנאה להרע יש לדעת שגם אהבתו את ד' ואת הטוב אינו בשלימות הראוי ורק כאשר מרגיש בלבו גם שנאה גדולה להרע עד תכליתה אזי יכול להיות אהבתו לד' גם שלימה עד תכליתה, ועל כן מצינו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קל"ט) "הלא משנאיך ד' אשנא וגו' תכלית שנאה שנאתים לאויבים היו ליה".

וכמו כן יש להבין לגבי ענין הבושה והעזות שהם ב' מדות הפכיות בזה לעומת זה ובודאי שכל יהודי יש לו בלבו מב' המדות הללו ההפכיות כמו שמצינו שאמרו חז"ל (יבמות ע"ט.) סימן שכל זרע אברהם יצחק ויעקב הם ביישנים וכו', וכמו כן אמרו (ביצה כ"ה:) שבני ישראל הם עזים שבאומות ולכך בחר ד' ית' בבני ישראל, ע"כ, הרי לנו ברור מדברי חז"ל שכל בני ישראל יש להם מב' מדות הללו, ועל כן צריך האדם לקבוע לכל א' וא' מקומו כדי לברר ולהפרידם זה מזה.

ולכן צריך לקבוע את העזות נגד היצר הרע שמונע מלעשות מצוה וגורם לו ליבוש לעשות המצוה ואת מדת הבושה צריך לקבוע לה מקומה ושעתה והיינו שירא ויבוש מפני ד' מלעבור עבירה ח"ו וזהו מקומה ושעתה של הבושה, אבל בזמן שצריך לעשות מצוה אין זה מקומה להפעיל את הבושה ואפילו אם זה יהיה בושה מלפני ד' ית' כמו שהיה כאן אצל אהרן אבל בכל זאת מכיון שזה מונע ממנו עשיית מצוה שעליו לעשות לכן הרי זה שלא במקומה ולא בשעתה והרי זה סימן שבא מצד היצר הרע ונקראת בושה רעה (עי' נו"א בצעטל קטן ט"ז), אלא אז הרי זה מקומה ושעתה להשתמש במדת עז כנמר לכבוש ולבטל את הבושה רעה המונע ומפריע לקיים את המצוה.

נמצא שדוקא בזה שיוכיח עתה את מדת עזותו להגיס דעתו וליקרב אל המזבח וע"י יוכיח ויברר את מקומם של כל א' וא' ובזה שכובש עתה את הבושה רעה ומבטלה ומוציאה מלבו ומכניס במקומה בלבו את העזות דקדושה את העז כנמר בזה נעשה מדת הבושה נקי מבלבול ותערובת היצר הרע ובזה הרי הוא קונה את שלימות מדת הבושה שלו ואז תהיה משובחת ויזכה בעבורה בהכהונה גדולה.

ובזה יתפרש גם כן כמין חומר מה שאמר משה לאהרן לכך נבחרת כלומר מכיון שנבחרת בזכות מדת הבושה לכן עתה עליך להשלים את מדת הבושה שלך על ידי זה שכאן דוקא תפעיל את ההיפוך מהבושה שתגיס דעתך ויגבה לבך בדרכי ד' לגשת לעבודתך ובזה אתה מפריד את מדת הגסות מתוך מדת הבושה וקובע לה מקומה, ונמצא בזה אתה מסנן ומשלים את מדת הבושה ורק עתה בזה הנך זוכה וקונה את הכהונה ולפי זה פירוש "לכך" נבחרת הכונה של "לכך" כלו' עבור מעשה זה שתעשה עתה עבור זה הנך זוכה ונבחרת לכהונתך.

❀ ❀ ❀

הנה בענין שנתבאר כאן שאע"פ שרכש האדם לעצמו מדה טובה כמו מדת הבושה וכדו' בכל זאת אינה שלימה עדיין עד שיעשה תיקון להפעיל גם את המדה המקבילה לעומתה בזה לעומת זה שהיא מדת העזות ויפעילנה במקומה שהיא נצרכת, בודאי ימצאו בני אדם שיהיה נדמה להם שאי אפשר להם להגיע לזה להכניס בלבם מדה זו מאחר שהם רחוקים מאוד ממדה זו ואינם מרגישים שיש להם בלבם שום שייכות למדה כזאת והם סולדים מזה מאוד בטבעם, ועל כן אינם מאמינים שבכחם לרכוש מדה חדשה כזו, ועל ידי כן עלולים להתייאש בלבם מלעבוד גם על מדת הבושה מאחר שבין כך לא יוכלו להשלים אותה כראוי לפי דעתם, (ואע"פ שכבר הבאנו מדברי חז"ל שמעידים לנו שכל יהודי יש בו ממדת העזות יותר מכל שאר האומות עם כל זה נסביר את זה גם באופן הגיוני שלא יהיה נדמה לאדם אולי הרי הוא יוצא מהכלל בזה).

אמנם יש לדעת שזה טעות גדולה כי לפי מה דאיתא שהאדם נקרא עולם קטן מפני ששם בו ד' ית' מכל הכחות שישנם בכל העולמות ולכן יש להבין שכמו כן גם בענין המדות שלבו של האדם מורכב מכל המדות וכולם נמצאים בלבו ויש מהם שהם רק בכח עד שיפתח אותם ויש שהם גם בפועל אצלו אבל על כל פנים אין מדה שאיננה נמצאת בלבו של כל אדם אלא החילוק בין א' להשני הוא בכמות ובאיכות הדברים.

ולמשל א' יש לו שבעים או שמונים ותשעים אחוז של מדת הכעס בלבו ושלשים או רק עשרים ועשרה ממדת הסבלנות ורוגע שהיא ההיפוך ממדת הכעס והשני יש לו עשרים או שלשים או עשרה אחוז ממדת הכעס ושבעים או שמונים ותשעים אחוז ממדת הרוגע והסבלנות, ועל כן אצל הראשון הנזכר מצוי מאוד שיתפרץ ויכעס ועל שם זה הוא נקרא כעסן ועליו לעבוד במיוחד והרבה על מדת הכעס שבלבו לבטלה, והשני שיש לו רק מעט אחוזים ממדת הכעס אינו מצוי אצלו שיכעס אלא פעם בשנים הרבה ואפילו כאשר יכעס לא תהיה בהתפרצות אלא בשקט ובנחת, ועל כן אינו נקרא ונחשב כעסן כלל, וכמו כן הוא בשאר כל המדות, וכל מדה ומדה יש לה מדה מקבילה לעומתה כנגדה שהיא ההיפוך ממנה, ועל כן יש לו לכל אדם לעבוד על כל המדות בכדי להיות מושלם במעלות המדות אלא לא' יש לו הרבה עבודה במדה זו וזו ובמדה אחרת (או אחרות) יש לו הרבה עבודה להשקיע בכדי לתקנה ולזכך המדה וחומרו ממנה והשני יש לו אותו דבר בשאר מדות.

ומכיון שכך שבאמת כל מדה ומדה נמצאת בלב האדם (על כל פנים בכח) לכן אינו מן הנמנע לכל אדם להגיע לכל מדה ומדה כי אין עליו יותר מזה שצריך להוציאה לאור מכח לפועל, ומה שהאדם מרגיש כל כך דחוק וסולד מאיזה מדה אין זה מפני שבאמת אין לו שייכות אליה אלא שכך הוא מטבע האדם שאין מורגש אצלו מה שנמצא בלבו (רק) בכח כל זמן שלא הוציאו לפועל ולא השתמש בה ולא מורגל אליה לכן הרי הוא מרגיש זר לזה, וכן הוא בכל ענין וענין שאם אין האדם רגיל לאותו הדבר ירגיש זר אליו ואפילו בדבר שיש לו קשר גדול אליו בעומק לבו ורק אחרי שיתרגל אליו יתחיל להרגיש קירבה גדולה אליו.

וכך יש לראות בתינוק שנולד מחדש[ו] אינו נמשך אחרי ההנקה ואין לו עדיין התיאבון לאכול (דרך פיו) והטעם בזה מכיון שבמעי אמן אכלו דרך הטבור ואינם רגילים לאכול דרך הפה.

וכמו כן יש להבין שלכל א' וא' יש לו גם מדת הבושה וגם מדת העזות והגסות אלא החילוק בין זה לזה הוא כמה יש לו ממדת הבושה וכמה ממדת העזות אבל מי שאין בו א' מכל המדות הרי הוא אדם חסר וכמו בעל מום שחסר לו א' מהאברים שיש לכל אדם, ועל כן יש לו צורך לכל א' לקבוע מדותיו לכל צד כלו' להפריד הצד הטוב מצד ההיפוך ולקבוע לכל א' מקומו ותחומו וגבולו מהו ולאיזה דבר ישתמש במדה זו ומתי ולאיזה דבר להשתמש בצד הב' וזה מה שכתוב בגמ' לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע כלומר שכל א' חייב לקבוע מדת הכעס להאמור כי בכדי להבטיח לעצמו שאהבתו לד' בלבו היא שלימה היה צריך להוציא את כל כח השנאה ולייחד לה מקום ולהפרידה מצד הטוב כדי שלא תפגום את האהבה לד' ית' וכאמור.

אמנם ענין זה של שנאה להרע יש להבין גם על פי ההגיון וסברא פשוטה שכל אוהב לידידו הרי הוא שונא את שונאי ידידו, וז"ל המצודות שם נחשבו בעיני כאלו היו אויבים ומבקשים רעתי עם כי לא עשו לי מאומה רע, ע"כ, ועי' מה שכתב בפירוש המלב"ם שם וז"ל וזה סימן האוהב ששונא את שונאי אוהבו כאלו הם שונאיו עכ"ל.

[ד] ויהיה הדבר הזה כמו שמצינו בבריאת העולם שמקודם היו משמשים האור והחושך בעירבוביא עד שקבע ד' ית' תחומו של כל א' בזמן אחר והפרידם זה מזה כמו שכתוב ויבדל אלקים בין האור ובין החושך ואחרי זה נעשו שניהם שלימים כל א' במקומו ושעתו.

[ה] עי' במצודות שם בזה הלשון שנאה שאין למעלה הימנה וכ"כ הרד"ק שם וז"ל שנאה גדולה שלא אוכל לשנאותם יותר עכ"ל, והיינו שכל כח השנאה שהיה נמצא בלבו בכח הפעיל כלפיהם, וביאור ענין זה למה היה לו צורך להפעיל את השנאה בתכלית האפשרי, הרי זה מובן

[ו] כך היה ידוע מתמיד שהתינוקות לא היו יונקים במעת לעת הראשון שנולדו עד שהיו מכניסים בע"כ הדד לפיהם ולטפטף בה טפה טפה עד שלאט לאט מתרגלים לזה ורק אח"כ נפתח להם התיאבון והמשיכה לזה (אמנם אומרים שהיום נשתנה טבע התינוקות בזה שמתחילים תיכף לינוק, והטעם כי הדור הזה האחרון כבר היו כ"כ הרבה פעמים בעולם הזה ולכן תכף ומיד חוזרים להרגלם בקל כי בנפשם נשאר הרושם ממה שכבר הורגלו הרבה בזה בגלגולם שעברו ולכן חוזרים להרגלם תכף ומיד כשיוצאים שוב לעולם הזה).

והרוגז שבלבו על צד היצר הרע וההיפוך להההיפוך, ובלי זה חסר לו מהשלימות ויתבלבלו ויתעוררו המדות שלא במקומן ושעתם ויכנסו לגבולו של הצד השני וזה עלול לגרום לאדם כשלונות ונפילות לפח של היצר הרע ח"ו ועל זה נאמר (תהלים נ') "ושם דרך אראנו בישע אלקים".

"לפי שהיה אהרן בוש"

עוד יש לפרש פרשה זו באופן ב' על פי מה שיש להתבונן בענין בושת אהרן ותשובת משה אליו למה אתה בוש וכו', שהנה בודאי אין לומר שאהרן הכהן לא רצה לגשת אחרי שנצטוה על כך מפי משה בשם ד' אלא צריך לפרש שתפס אותו בושה ויראה[ז] מלפני ד' בדרגא כזאת שלא היה יכול בשום פנים להתגבר נגד היראה והבושה הזאת ולנוע גופו לגשת ולעשות את עבודתו, וזה דומה לאדם פשוט הקרוא לדבר לפני מלך גדול או לשרתו, ומכל שכן אם זה כדי לומר שבחו וקילוסו של המלך אזי מצוי שיקרה שישתתק האדם הזה ולא יוכל בשום פנים לפתוח פיו לדבר מפני אימת המלך ובפרט כשזה פעם ראשונה שהוא קרוא לדבר כזה[ח].

ודברים כאלו מסופר גם על צדיקי וגדולי הדורות ומסופר גם על הרה"ק מרוז'ין שפעם א' באמצע תפלת שמונה עשרה נעמד כאבן דומם בשתיקה ולא זז כלל הרבה זמן מוגזם וזה נמשך כך מספר שעות עד שהתחילו לחשוש אולי נעשה איזה שיתוק במחו ואיבד את ההכרה, וכבר רצו לקרוא רופא שיבדקנו ואז נגש א' מבניו הקדושים ודפדף את דף הסדור שעמד לפניו שהיה מתפלל מתוכו, ותכף ומיד אחרי שדפדף את הדף התחיל להמשיך את השמונה עשרה כרגיל, ושאלו את הבן לפרש להם פשר הענין ומה ראה על ככה לדפדף את הדף ואיך זה פעל על אביו הק' שימשיך להתפלל, והסביר להם שהתבונן שאולי יש איזה סיבה שגורם לו להיות נעצר מלהמשיך את תפלתו עד שעלה ברעיונו בס"ד שהסיבה שיכול להיות ושבודאי כך הוא שתפס את אביו עכשיו אימת שמים כל כך גדולה עד שמחמתה לא היה יכול לרכז את מחשבתו להתפלל בעל פה וגם גרם לו אימת השכינה הגדולה ששרה עליו שעל ידי כן לא היה מסוגל להזיז את ידו בכדי לדפדף את הסדור, ולכן ניסה הבן את הדבר בזה שדפדף בשבילו את הדף וכאשר חשב כן היה והמשיך להתפלל כדת וכדין, ע"כ הסיפור, ומזה יש לנו ללמוד קצת מדרכי צדיקי עולם להבין אפס מקצהו מדרגת אימת שמים שהיה עליהם בשעה שנגשו לעבודת ד' ית' ולדבר ולהתפלל לפניו ית'.

ובודאי גם זה היה ענין הבושה והיראה אצל אהרן ואם כן תמוה מאוד מה ששאלו משה רבינו "למה" אתה בוש, והלא פשוט ומובן הוא שזה מפני יראת קונו, וגם מה רצה משה רבינו ממנו והלא הוא אנוס מגודל יראתו, וגם יש להבין במה פעל עליו מה שאמר לו משה רבינו שאחרי זה תכף ומיד התאפשר לו להתגבר ולגשת כמו שכתוב "ויקרב אהרן אל המזבח" וגו'.

ובכדי להבין הענין יש לומר כך ונקדים מה שיש להקדים שתמיד כאשר מדברים ומפרשים את הפסוקים כשמדובר על צדיקי עולם בפרט מדורות הראשונים יש לדעת שבאמת אין לנו שום מושג כלל בדרגתם ומושגם אלא שבכל זאת מכיון שהתורה קבעה את הדברים האלה תוך התורה הק' הרי זה ניתן לנו בכדי ללמוד ממנה ע"י שנפרשה על פי השגתינו לפי ערכינו וללמוד מזה לקח מוסר במה שיכול להיות נוגע לנו בעבודתינו את ד', ועל כן ננסה גם בזה לפרש לפי ערכינו כנזכר.

והנה ידוע שכאשר האדם מזכך את חומרו נעשה מחו שליט על לבו והרגשיו ואין הרגשיו פועלים אלא לפי הוראת מחו ושכלו לפי המבוקש מהתורה הק' לעבודתינו את ד', והנה כל זה כלפי הרגשים הגשמיים כי מאחר שהזדכך החומר הם נכנעים לפי המבוקש לעבודה הרוחנית ולפי בקשת נשמתם.

אמנם ישנו גם ענין של הרגשים רוחניים שזה בא מהנשמה ועל זה קשה גם לצדיקים להיות שולטים עליהם וכמו שמוזכר ברמב"ם ענין כזה לגבי אהבת ד' ית' וכמו שכתוב (בפ"י מהל' תשובה) שעל אלו שאהבת ד' בוער בלבם נאמר הפסוק (משלי ה' י"ט) באהבתה תשגה תמיד, דהיינו שהם כמשתוללים מגודל אהבת ד' שבוער בלבם ועל ידי כן אפילו אם רוצים מצד שכלם ומחם שלא להשתולל ולהשאר מתון ומיושב אין להם כח השליטה על הרגישם למנוע את ההשתוללות, ע"ש (ובמפרשי הרמב"ם שם), והרי זה כמו שמצינו (בהפטורת השבוע שמואל ב' ו' י"ד, ט"ז) שדוד המלך היה מפזז ומכרכר בכל עוז וגו', וכמו כן מצינו שהנביאים בשעה ששרה עליהם הנבואה היו גם כן משתוללים מכח גודל ההתרגשות ששלט בגופם בעל כרחם עד שאיבדו עשתונותיהם לגמרי.

אמנם ידוע שדרגת משה רבינו עלה על כל זה שהוא כן היה בכחו להתרכז ולשלוט ברוחו בשעה ששרה עליו נבואתו (ואע"פ שהיה נבואתו בדרגא יותר גבוהה משאר הנביאים עם כל זה לא איבד עשתונותיו) ונשאר בשלימות כל חושיו הגופניים[ט] וכמבואר בראשונים (עי' אבן עזרא ...).

ובזה יובן היטב הענין כאן בס"ד שמשה מגודל ענותנותו לא הבין שאהרן אינו יכול להשתלט על הרגשיו הרוחניים שהרי משה רבינו החזיק עצמו פחות מכל אדם אחר ומכל שכן מאהרן' ועל כן שאל את אהרן למה אתה בוש כלו' למה אתה מעוכב מכח הבושה ואין אתה מתגבר נגדה לעצור אותה ולבטלה כדי שיוכל לקיים מצותך וציווית שהרי אין מצוה זו יכולה להיות נעשית ע"י אחרים במקומך כי רק אתה לכך נבחרת ועל כן עליך לאזור חיל ולהגיס דעתך וכו'.

ואחרי שאמר לו משה רבינו כך יש לומר שבאמת דבורו של משה רבינו עשה רושם ונשפע על ידי זה על אהרן מדרגתו וכחו של משה רבינו ועל ידי כן היה באמת גם בכחו להתגבר נגד הבושה[י].

ועוד יש לומר באופן אחר קצת שמשה רבינו לא היה צריך להעניק את כחו לאהרן אלא הודיע ולמדו שבעצם הרי הוא יכול יוכל להתגבר בעצמו נגד הרגשת הבושה ועל כן לא יפחד ואע"פ שהרגיש אהרן שהבושה תופס אותו בחוזק כזה שכפי השערתו לא יוכל לעשות את העבודה בכל זאת לימד את אהרן שידע שאע"פ שעל פי טבע כחו באמת אינו מסוגל להתגבר על הרגשת האימה הזאת מלפני ד' ית' שבאה מכח נשמתו, בכל זאת בשעה שיש ציווי מצוה שחייב לעשותה יכול יוכל להתגבר (בכח הרוחני שמופיע בכח הציווי) לכן יתאזר חיל

[ז] ענין היראה והבושה מלפני ד' הם ענין א' וכמו שאמרו חז"ל (נדרים כ.) על הפסוק (שמות כ' כ') לבעבור תהיה "יראתו על פניכם" לבלתי תחטאו וז"ל איזהו יראה שעל הפנים הוי אומר זו הבושה, כלו' המדובר על יראת הרוממות שהיא יראת הכבוד מפני ד'.

[ח] ודבר זה מצוי אצל כל אדם פשוט וקטן ערך כשנעמד לפני אדם גדול ומפורסם בתורה או בצדקות או ילד כשעומד לפני אדם נכבד להבחן וכדו' ובפרט אצל ביישנים ועדינים או פחדנים בטבעם כמובן.

[ט] ומבואר בזה כי גופו היה כ"כ זך ומזוכך מהגשמיות ונעשה כולו רוחני ולכן נקרא איש האלקים וכמו שאמרו חז"ל שהיה משה רבינו מחציו ולמעלה אלקים, ולכן היה גופו מסוגל להחזיק את השראת השכינה והנבואה מה שאין כן שאר הנביאים לא היה בגופם כח להחזיק את השראת הנבואה ועל כן בכדי להשיג ולהשרות עליהם הנבואה היו צריכים להתמודד ולהפשיט נפשם מגופם וזה מה שנקרא התפשטות הגשמיות ואח"כ בשעה ששרתה עליהם הנבואה איבדו עשתונותיהם וחושיהם הגופניים כנזכר.

[י] וכמו שמצינו בפ' שמות (ג' י') שטען משה רבינו מי אנכי כי אלך וגו' כלומר שאינו ראוי לזה ועל כן ביקש מאת ד' שישלח מי שיותר ראוי ממנו והוא אהרן אחיו כמו שפירש רש"י שם על הפסוק (שמות ד' י"ג) שלח נא ביד תשלח.

[יא] ואפשר לפרש גם בדרך כזה שמשה רבינו כן הבין שאהרן אין לו הכח שליטה בזה (כמו שיש לו) אלא שכוונתו במה שאמר לו למה אתה בוש היה להעניק לו בזה מכחו שיהיה לו לאהרן גם כן הכח הזה, ואחרי שמשה רבינו העניק לאהרן את הכח הזה נשאר הכח הזה כבר אצל אהרן לתמיד.

וכמו שידוע מה שפרשו בספה"ק (בפ' בהעלותך) על הפסוק ויעש כן אהרן, ופירש רש"י וז"ל להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, ומתמיהים על זה למה צריך הפסוק להשמיענו שלא שינה וכי ס"ד שאהרן ישנה מהציווי.

ומתרצים על פי סיפור מא' שהיה צדיק נסתר והיה משמש בבית הכנסת אבל הוא היה תמיד בדביקות גדולה ולכן כאשר היה ממלא את המנורה בשמן עבור הדלקת הנרות בבית הכנסת לא היה יכול להתרכז כל כך בדייקנות ונשפך השמן בצד הנר החוצה והרב שם הרגיש את זה והבין שזה היה מטעם שהיה אז בדביקות כל כך ועל כן החליף תפקידו אתו ומינה את השמש להיות הרב במקומו שם והוא (הרב) נעשה השמש במקומו, ע"כ הסיפור.

ובזה פרשו שהכתוב מספר לנו שאהרן הכהן אע"פ שבשעה שנגש להדליק את המנורה היה בדביקות נפלאה כפי שכתב הרמב"ן שעבודת הדלקת המנורה היא גבוהה יותר מכל שאר עבודת בית המקדש (ולכן ניחם ד' ית' את אהרן במה שלא היה לו חלק בקרבנות של חנוכת הנשיאים ואמר לו שלך גדולה משלהם כמובא בפירש רש"י שם) ולכן היה בשעת הדלקת המנורה דבוק ברעיוניו למה שהמנורה ואורה מרמזים לדברים עליונים וגבוהים מאוד כמו שכתב הרמב"ן ובזה מספר לנו התורה הק' החידוש בשבחו של אהרן שעם כל הדביקות שלו בהדלקת המנורה שהיה כולו דבוק בעולמות העליונים בכל זאת היה יכול להתרכז שגם חלק המעשה יהיה נעשה בדייקנות המליאה ולא שינה כלום מהדייקנות וזה הוא שבחו של אהרן כי זה סימן על גודל דרגתו.

וזה דומה לדרגת משה רבינו כלפי הנבואה שכתוב עליו "פנים אל פנים דיבר ד' עם משה כדבר איש אל רעהו" והיינו שלא היה צריך ליפול על פניו בהתעלפות כמו שאר הנביאים אלא נשאר על עמדו וכל חושיו היו מתפקדים כרגיל ומדרגא זו השפיע לאהרן גם כן שאפילו בשעה שדבוק ברעיוניו בדבקות עילאה יוכל לתפקד בכל חושיו בשלימות.

ויגש לעשות המצוה ואז יראה פתאום שיוכל להתגבר ולקיים את המצוה כי יחד עם ציווי המצוה ניתן לאדם גם הכח לקיימה ולהתגבר נגד כל מניעה שהיא ואפילו מניעה רוחנית כמו זאת על כן על האדם לקפוץ לתוך עשיית המצוה כלומר שאע"פ שאינו רואה סיכוי שיוכל לגומרה עם כל זה יתחיל עשייתה בלי שום חשבונות אלא עם בטחון בד' שיקיים בו "לקל גומר עלי" ואז יראה שתכף ומיד יתפרדו כל הקליפות והמניעות המונעים את קיום המצוה[יב].

ובזה יש לפרש מה שאמרו חז"ל המתחיל במצוה אומרים לו גמור, ויש לדייק למה אמרו בלשון זה אומרים לו ולא אמרו סתם צריך שיגמרנה או עליו לגומרה וכדו' ומה כוונת הלשון "אומרים לו", אלא יש לומר שרמזו לנו בזה שאחרי שהאדם התחיל בקיום המצוה אע"פ שעל פי הטבע אינו רואה סיכוי לגומרה ידע שמעניקין לו משמים כח מיוחד לזה וזה נשפע לו דוקא ע"י התחלת המצוה וזה הכונה "אומרים לו" כלו' משמים אומרים לו גמור (ומשפיעים לו הכח באמירה זו) ומבטיחים לו שיגמרנה.

❀ ❀ ❀

והנה אע"פ שבודאי אין כל אדם פשוט מסוגל להיות בדרגא זו הנזכרת שמכח פחד ד' ובושתו מלפניו ית' לא יוכל לגשת לעשות מה שעליו לעשות (ומכל שכן דרגא זו שלא יוכל להזיז ידו כלל) אמנם עם כל זה עצם הענין שפחד ד' יתפוס את האדם עד שיהיה מורגש בלבו כדבר מוחשי, הרי זה באמת חובת כל אדם כמו שכתוב (משלי ז' ג') על התורה הק' כתבם על לוח לבך וגו' דהיינו שכל מה שנכתב בתורה הק' עלינו להשתדל עד מקום שידנו מגעת להחדירה בלבנו עד שתהיה נעשית כדבר מוחשי ואז הרי זה נחשב כתוב וחקוק בלבנו.

וכמו כן כל השגות החכמה שאדם זוכה להשיג עליו להשתדל להחדיר אותה ללבו להיות נעשה מציאותו ומהותו של האדם וכמו שכתוב "וידעת היום והשבות אל לבבך" וגו' ועל כן מזה שאנו רואים עבודת הצדיקים איך הם נרגשים לעבודת ד' זו תפלה שהוא כנגד עבודת הקרבנות שכאשר מתייצבים לפני ד' ית' חיל ורעדה יאחזון בכח טבעם עד שמאבדים שליטתם על הרגישם בזה, יש לנו ללמוד מזה עד כמה יכול אדם שהוא בשר ודם להגיע והרי זה מוסר השכל לחייב אותנו להשתדל ולעבוד עם עצמינו להגיע לפחות לאפס מקצהו מדרגא זו שעל כל פנים היראה מד' ית' תהיה נוגעת ללבנו בהרגשה כל שהיא לפחות.

וכמו כן כאן ממה שהתורה הק' מלמדת אותנו לדעת איך נגש אהרן הכהן לעבודת המקדש והמזבח שתפס אותו כל כך בושה ויראה עד שלא היה יכול לגשת כלל עד שמשה רבינו חיזק אותו ואמר לו קרב וגו', ועלינו ללמוד מזה איך עלינו להתכונן להכניס במחשבתנו להתבונן בשכלנו לפני שאנו נגשים לתפלה לקל חי שהיא במקום עבודת הקרבנות והמזבח והמקדש שנתבונן על כל פנים קצת וכמו שכתוב בש"ע (או"ח ...) שעל כל אדם לשהות קצת לפני שמתחיל להתפלל כדי להתבונן ולחשוב לפני מי אתה עומד ולפני מי עלינו לשפוך שיחנו ולומר לפניו שירות ותשבחות להללו ולשבחו בשירי דוד עבדו ובשירת הים שכל אלו נאמרו בהשראת רוח הקודש והשראת שכינה בשעה שאמרוהו, וכמו כן עלינו להתבונן בשפלות עצמינו וריחוקנו מכל זאת עד שמכח ההתבוננות בגדלות ד' ית' ובשפלות עצמינו נגיע למצב שעל כל פנים יהיה קשה לנו לפתוח פינו לפניו ית' מגודל הבושה אשר תכסה פנינו בשעה זו.

ואע"פ שהצדיקים הנזכרים לא היו צריכים להתבונן כדי להגיע ליראה ובושה לפני ד' אלא תכף ומיד ברגע שהיו נגשים לפני ד' נפל עליהם היראה מאליו, וכמו למשל כאשר האדם נעמד לפני אש בוערת גדולה לפניו ירגיש תכף ומיד פחד גדול ממנה בלי להתבונן על זה כי הטבע בעצמו מתרגש ממה שהוא רואה לפניו, וכמו כן הוא בענינינו שהצדיקים שהם חיים עם שויתי ד' לנגדי תמיד ולכן הרי זה אצלם כאלו שרואים את ד' ית' לפני עיניהם ולכן היראה ופחד תופס אותם[יג] תמיד כאשר נגשים להתפלל לפני ד' תכף ומיד בלי שום התבוננות[יד] מה שאין כן אצל שאר בני אדם בינונים שאינם חיים תמיד עם השויתי ד' וגו' לכן אצלם יש להמשיל הענין לדבר של סכנה שאין האדם רואה לפני עיניו אלא הוא יודע ומבין בשכלו את הסכנה, שבזה אין האדם מתרגש כל זמן שאינו רואה את הסכנה לפני עיניו אלא אם כן יתבונן בה הרבה שאז אולי יתרגש.

ועל כן אדם הרגיל יש לו לחשוב ולהתבונן לפני מי הוא נעמד עתה וכו' עד שיתעורר וירגיש בלבו על כל פנים איזה מקצת הרגשת פחד ד', ויש לדעת שגם בזה ישנם ב' דרגות כי יש מי שעל כל פנים אחרי ההתבוננות יגיע באמת להרגשת הפחד, ויש מי שאחרי הרבה התבוננות יגיע בסך הכל ליראה שכלית בלי התעוררות הרגש (ולהבין החילוק בין יראה מוחשית ליראה שכלית עי' הערה[טו]) ועל כן מי שאינו יכול להגיע ליראה רגשית ומוחשית על כל פנים ישתדל ויתאמץ על ידי שיתבונן כל כך עד שיצליח בס"ד להכניס בלבו לפחות יראה שכלית כשנגש להתפלל ואז יוכל לומר התפלה שהיא ד' שפתי תפתח וגו', שנתקנה לומר לפני התפלה בכונה הראויה קצת, שהרי לכך תקנו לנו חז"ל לומר גם כן תפלה זו לפני התפלה לעורר אותנו שבאמת עלינו להרגיש ועל כל פנים לדעת ולהתבונן בזה שאין אנו יכולים וראויים לשבחו ולהתפלל לפניו ית' (וכן פירש הרשב"א בכונת תפלה זו לומר שבאמת אין אנו יכולים לפתוח פינו לפניו ית' ע"ש) אלא שברוב רחמיו וחסדיו נותן לנו רשות וזכות לבא אל המלך ולהתחנן לפניו[טז].

"היה אהרן בוש וירא לגשת"

בפסוק ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח וגו' מביא רש"י (ומקורו מתורת כהנים) שהיה אהרן בוש וירא לגשת אמר לו משה למה אתה בוש לכך נבחרת, עכ"ל.

והנה רש"י לא ביאר סיבת הבושה למה היה אהרן בוש ובאמת משמע מפשטות הלשון שלא היתה איזו סיבה מיוחדת שגרמה לו את הבושה הזאת אלא זה היה מצד מדתו העדין וענותנותו

[יב] ואין להקשות מהסיפור של הרה"ק מרוז'ין הנ"ל שלא היה יכול לדפדף מחמת אימת השכינה ולמה לא קבל את הכח הזה הנזכר כי יש לומר ששם היה איזה תיקון מסויים שהיה עליו לעבור באופן זה דוקא שיהיה לו המניעה שהיה לו, ואין ללמוד מעניניהם של צדיקים למקרים אחרים, ועוד יש לומר ששם לא נמנע לגמרי מלהתפלל אלא שהיה צריך סיוע שמי שהוא ידפדף בשבילו וזה הרי היה אפשר להיות נעשה ע"י אחרים וכמו שעשו לבסוף ולכן אין זה נקרא שנמנע לגמרי מהמצוה, מה שאין כן כאן שהיה אהרן נמנע מעבודת הקרבן שלא היה יכול להיות נעזר בזה ע"י אחרים לכן ידע משה רבינו שבודאי יש לו מכח המצוה כח שיוכל לעשותה.

[יג] ובזה יתפרש היטב דברי הרמ"א בש"ע (או"ח סי' א') שכתב שויתי ד' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים וכו' ואחרי זה כתב שם כשישים האדם אל לבו שהקב"ה עומד עליו ורואה במעשיו וכו' מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד ד' ית' ובושתו ממנו תמיד וכו', וידוע הקו' בשם הרה"ק ר"מ מקוברין למה אין כל אדם רואה שזה יפעול אצלו שמיד שיחשוב כך יגיע אליו היראה והבושה מלפניו ית'.

ולפי האמור יש לפרש שלכן הקדים הרמ"א ענין שויתי ד' לנגדי תמיד (אע"פ שלכאורה היה די להתחיל דבריו מתיבת כשישום אל לבו אלא י"ל שלכן הקדים ענין השויתי וגו') לומר שרק מי שמקיים שויתי ד' לנגד עיניו תמיד אליו יגיע הרגשת הפחד ובושה תמיד כשישים ללבו וכו' כי מתוך הרגל מחשבה זה נעשה זה אצלו כדבר מוחשי, כידוע שכך הוא מצד הטבע שמתוך רבוי המחשבה בדבר הרי זה נעשה בלבו ועיניו כדבר מוחשי שמורגש ונראה לעינים ולכן הרי זה פועל על האדם יראה מוחשית וכמבואר בפנים.

[יד] ומה שאמרו חז"ל (ברכות ל:) חסידים הראשונים היו שוהין שעה א' (לפני תפלתם ורק אחרי זה היו) מתפללים כדי שיכוונו את לבם למקום לא היה מפני שבלי זה לא היה מתעורר פחד ד' בלבם כלל אלא זה היה בכדי להגיע לדרגא יותר גדולה דהיינו שיגיע להתבטלות גמורה כלפי ד' ית' (וזה יכול לפעמים לגרום לאדם כדרגא הנ"ל אצל הרה"ק מרוז'ין ואצל אהרן שלא היה יכול לזוז ממקומו לגשת להמזבח) ומה שאמרו "כדי שיכוונו את לבם למקום" היינו שיוציאו לבם מכל ענין גשמי וגופני ויכוונו כל לבם אך ורק לד' ית', ועל ידי זה הגיעו בפחד ד' דומה לדרגת מלאכים וכמו שכותב בש"ע שהיו מגיעים ע"י שהייתם בשעה זו קרוב להתפשטות הגשמיות וכדרגת הנביאים (שעלתה נפשם לעולמות העליונים בכדי לקבל שם את הנבואה) וע"י הביטול ופחד ד' הנזכר שנפל עליהם היה בלתי אפשרי להם להגביה את לבם בעוז ואומץ לומר שבחים לפני ד' ולכן אמרו לפני תפלתם את בקשת ד' שפתי תפתח ופי יגיד "תהלתך" דהיינו שיוכלו להתגבר על יראתם ולומר תהלות ד' ושבחיו לפניו ית' כמו שתקנו חז"ל לאמרם לפני הבקשות שבהמשך תפלת השמונה עשרה.

[טו] וכמו שאדם דואג על איזה דבר מחמת שמבין בשכלו שיכול להגיע אליו איזה שהוא נזק אבל אין זה מפריע מנוחת ושמחת לבו אלא הרי זה כמו למשל מי ששומע על איזה מאכל מסויים שעלול לגרום איזה מחלה ח"ו אזי הוא נמנע לאכלו כל זמן שאינו רעב אבל ברגע שיהיה לו הרגשת רעב או תאוה להדבר לא ימנע את עצמו ממנה כי כח ההרגש הרי הוא חזק ופועל יותר על טבע האדם מכח השכל, ולא ימנע אותו בשעת רעבונו אלא דבר שהוא סכנה מוחשית כמו אש וכדו' וכנזכר.

[טז] ויש לפרש עוד במה שאמרו חז"ל שלכן אין זה הפסק בין גאולה לתפלה (כלו' בין גאל ישראל לתחלת השמונה עשרה שהרי זה חיוב להסמיך גאולה לתפלה) כי מאחר שתקנו חז"ל לאמרו הרי זה נעשה כתפלה אריכתא דמי וכלומר כחלק מהתפלה, וי"ל הכונה בזה שמכיון שע"פ האמת אי אפשר להתחיל להתפלל בלי זה שד' ית' פותח לנו את השער ומגיש לנו את שרביט הזהב במתנה לזכותינו להתפלל לפניו (ואצל הצדיקים שהם בדרגא הנ"ל הרי זה ממש בלתי אפשרי ואצלינו הבינונים הרי זה על כל פנים כך מצד השגת השכל) לכן הרי זה צורך התפלה והרי מה שהוא לצורך הדבר אינו נחשב הפסק מהברכה לתחלת הדבר כמבואר בכמה מקומות.

הגדולה.

אמנם הרמב"ן הביא דברי התורת כהנים שמבואר שם ב' טעמים למה היה אהרן בוש, וטעם הראשון הוא כנזכר מפני שהיה בו מדת הבושה וענוה[יז], ולפי זה יש להבין שכך אמר לו משה לאהרן למה אתה בוש וכו' כלו' שעליך לדעת שאע"פ שמדת הבושה משובחת ולפעמים אפילו להיות נמנע עבור כך מדבר מצוה (כלומר מצוה שהיא רשות ולא חיובית), ודומה לזה מצינו בחז"ל שאמרו (חולין קל"ג. קידושין נ"ג.) שבחלוקת לחם הפנים שהיו דוחקים א' את השני לקבל חלק עם כל זה הצנועין מושכין את ידיהם (וויתרו על חלקם כי לא רצו לדחוק מגודל עדינותם) אמנם כאן שנבחרת מאת ד' לעבודה הרי זה חיוב עליך לעשותה, ועל כן במקום מצוה חיובית אסור למנוע מטעם איזה מדה טובה ועל זה נאמר (דה"ב י"ז ו') ויגבה לבו בדרכי ד', ולפי זה פירושו של מה שאמר לו משה רבינו "לכך נבחרת" הכונה לומר שלמצוה זו לשמש בכהונה גדולה נבחרת כלו' שנקבע בשמים בעבורך דוקא ואיננה יכולה להתקיים ע"י אדם אחר חוץ ממך ועל כן הרי זה חובה עליך ואין לך הזכות לסרב ולאמר שיעבירו את זה לאדם אחר.

ולפי זה יש להבין שבזה טעה אהרן כי הוא חשב שגם כאן עליו להשתמש במדת הבושה וענוה לפני ד' ולא יעיז לגשת למשימה גדולה זו של כהונה גדולה ואע"פ שנבחר לזה הבין אהרן שהרי זה רק בבחינת מתנה וזכות שניתנה לו ונתכבד בה מאת ד' אמנם אין זה כשאר מצוות שניתנו לנו בתורת חיוב לעול על צוארינו, אלא יש לו הזכות והרשות לסרב אם ירצה, ויותר מזה י"ל שחשב שמכיון שהוא יודע בלבו שאינו ראוי לגדולה זו (לפי ענותנותו ובושתו) לכן מן הנימוס ודרך המוסר עליו לסרב והרי זה דומה למה דאיתא בהלכה שכאשר מכבדים את האדם להיות שליח צבור להתפלל עליו לסרב (כמבואר בש"ע נ"ג ט"ז).

ובענין זה טעה גם משה רבינו כאשר אמר לו ד' ית' (שמות ג' י') לכה ואשלחך אל פרעה והוצא את עמי בני ישראל ממצרים, ומשה רבינו סירב ולא רצה ללכת כי גם הוא חשב שזה רק זכות שכבדו ד' ית' בה והדבר תלוי ברצונו ובחירתו[יח] כנזכר.

ועל פי זה יש להוסיף לפרש כאן במה שאמר משה לאהרן "לכך נבחרת" בעוד אופן והוא על פי מה שכתוב ברש"י שם (ד' י"ד) על הפסוק "אהרן אחיך הלוי" וגו' שנענש משה רבינו על שסירב שניטלה ממנו הכהונה גדולה (שהיה מיועד גם בשבילו) וניתנה לאהרן, וזה מה שאמר לו משה רבינו הלא בשביל טעות כזה שאתה עושה עכשיו שאתה נמנע מלקיים צווי ד' ית' מפני שאינך ראוי, עבור דבר כזה שעשיתי גם אני נלקח ממני הכהונה ונבחרת אתה, וזה מה שאמר לו משה רבינו "לכך (כלומר בעבור דבר כזה) נבחרת", ובזה הוכיח לו משה רבינו שאסור לעשות כן.

ויש להוסיף לבאר ענין זה באופן זה שהנה יש לדעת שכאשר האדם נבחר מן השמים לאיזה תפקיד ומינוי שנוגע להכלל והוא הגיע לעולם עבור המטרה ההיא אזי אין לו לעשות חשבונות אם הוא ראוי לאותו מינוי ואם ימצא שאינו ראוי לזה ימנע את עצמו מלקיים תפקידו, כי אם יעשה כך יענש בכפליים, **א)** מה שלא מילא תפקידו, **ב)** על שגרם הפסד להכלל והיה בזה חב לאחריני ועל כן יתבעו ממנו את דמם של כל אלו שהיה עליו לתקנם ולהעלותם ובגלל מניעתו הפסידו הם, ולכן אע"פ שהוא איננו בדרגא ראויה לזה אין לו רשות להיות עבור זה חב לאחריני, ומה שנאמר "ועל תבקש גדולה לעצמך" הרי זה דוקא בדבר שנוגע רק אליו לבד או שאין הוא המיועד לזה יותר מאחרים והוא ממנה את עצמו לזה.

ועל כן כאשר האדם רואה שניתן לו כשרון ויכולת שלא ניתן לאחרים[יט] הרי זה אומר שהוא נבחר לזה מהשמים ולכן אין זה נקרא מבקש כבוד לעצמו אלא שבא למלא תפקידו, ואדרבה אם לא יעשה כך הרי הוא בוגד מלמלא תפקידו, ועל כן כאשר רואה שאינו ראוי מכח דרגתו הרי זה רק מחייב אותו (בנוסף למה שעליו למלא תפקידו) לקחת את עצמו לידים ולהתאמץ בכל כחו לעלות לאותו דרגא שמתאים לתפקידו אבל לא למנוע מלמלא את תפקידו מפני זה[כ].

ומהאמור יוצא מוסר השכל כלפי אנשים שניתן להם מן השמים כשרון וכח לגבי דבר מסוים כגון להשפיע ולחזק אנשים לעבודת ד' ית' או למנוע קלקולים רבים כמו בענין הצניעות או לגבי גזירת הגיוס, אמנם יש להם להבין שזה כאלו נאמר להם כמפורש מן השמים שזה התפקיד שניתן להם לפעול בעולם הזה, ולכן אפילו אם מרגישים שאינם ראויים לתפקיד זה אין להם למנוע מלפעול תפקידם אלא עליהם להוסיף על תפקידם חובה לזכך ולהעלות את עצמם להגיע לדרגא שיהיו ראוים למה שד' שלחם והפקיד בידם, ואם לא יתאמצו לעלות ולקרב עצמם לדרגא שמתאים לתפקידם יחמירו עליהם בעונשם יותר משאר כל אדם, כי מאחר שיש להם תפקיד נכבד רוחני ומזלזלים בהחיוב להכשיר עצמם לזה הרי זה עון הרבה יותר פלילי משאר בני אדם שאין להם תפקיד מכובד כזה.

ועוד יש להוסיף שיש לדעת שאדם כזה שיש לו האפשרות לחזק אחרים או למנוע קלקולים ונמנע מזה, זה עצמו גורם לו שלא יוכל להגיע לדרגא שלו כי תיקונו הפרטי תלוי בזיכוי הרבים, ולפעמים נשלח לו מהשמים רמזים ע"י יסורים ושאר דברים כדי שילך בדרך שד' ית' בחר לו בזה העולם אמנם הוא לא מפרש אותם נכון כי לא חושב בכלל על הכיון הזה.

ועוד יש לדעת שבתקופה של היום (ברוב הפעמים) נבחרים מן השמים דוקא אנשים פשוטים לתפקידים גדולים רוחניים (מכמה טעמים ואכמ"ל) ויוצא על ידיהם דברים גדולים שלא ראוים לדרגתם ולכן היום בודאי שאין לעשות חשבונות אם הוא ראוי למה שנפעל על ידו ולמנוע את עצמו אם ירגיש שאינו ראוי אליה, וכמו כן אין לו להתגאות ולהרגיש שבודאי הרי הוא גדול בדרגתו מכיון שנפעל על ידו דברים גדולים, אלא עליו לדעת שמצד הזמן ועת הזאת כך הוא ההנהגה העליונה.

"הגס דעתך וקרב אל המזבח"

עוד יש לפרש הענין שהיה אהרן בוש בעוד אופן והוא על פי מה שהובא לעיל (במאמר "למה אתה בוש") בשם הרמב"ן (באופן הב' שהביא מהתורת כהנים על הפסוק קרב אל המזבח) לפרש טעם הבושה שנפלה על אהרן, וז"ל התורת כהנים, ויש אומרים היה אהרן רואה את המזבח כתבנית שור והיה מתיירא ממנו, נכנס משה אצלו אמר לו אהרן אחי לא תירא ממה שאתה מתירא, הגס דעתך ובא קרב אליו, לכך אמר קרב אל המזבח, ויקרב אל המזבח "בזריזות", עכ"ל התורת כהנים.

וכך הוא המשך לשון הרמב"ן שם וטעם דבר זה כי בעבור שהיה אהרן קדוש ד' ואין בנפשו חטא זולתי מעשה העגל, היה החטא ההוא קבוע לו במחשבתו כענין שנאמר (תהלים נ"א ה') "וחטאתי נגדי תמיד" והיה נדמה לו כאילו צורת העגל שם מעכב בכפרותיו, ואחרים מפרשים שהיה השטן מראה לו כן, ולכך אמר לו הגס דעתך, שלא יהיה שפל רוח כל כך שכבר רצה אלהים את מעשיו, עכ"ל הרמב"ן מתו"ד שם.

ואפשר לומר ולפרש דברי התורת כהנים באופן זה ומתוך זה נלמד דרך מוסר ותשובה

[יז] וז"ל התורת כהנים (ומובא ברמב"ן כאן) משל למה"ד למלך שנשא אשה והיתה מתביישת מלפניו, (לגשת אליו לשרתו) נכנסה אצלה אחותה אמרה לה אחותי למה נכנסת לדבר זה, לא שתשמשי את המלך, הגיסי דעתך ובואי שמשי את המלך, כך אמר לו משה לאהרן אהרן אחי למה נבחרת להיות כהן גדול לא שתשרת לפני המקום הגס דעתך ובוא ועבוד עבודתך, עכ"ל, ולפי זה מה שאמר לו משה לאהרן לכך נבחרת פירושו כמו שנזכר בהמשל שאמרה לה אחותה שאין עתה המקום לפעול מדת הבושה והעדינות אלא את חייבת להתגבר על הבושה ולהגיס דעתך לסלק הבושה מעל פניך ותגשי לשירותך.

[יח] ויש להבין הטעות בזה ואשר לכן חרה אף ד' במשה כמו שכתוב (שמות ד' י"ד) וי"ל שזה גם הבין ממשמעות הלשון שאמר לו ד' "לכה" ואשלחך שאינו מובן כ"כ (כי משמעותו כאלו לומר שקודם כל תלך) ואח"כ אשלחך, ועל כן חשב שפירושו כך אם אתה מוכן מעצמך ללכת אזי אשלחך ותתמנה ממני לפעול את השליחות ולהוציאה לאור.

[יט] ואפילו כשיש גם אחרים עם כשרון זה והם יותר ראוים ממנו אמנם אינם עושים את מה שבכחם שאז יש לו לקיים מאמר המשנה "במקום שאין אנשים השתדל להיות איש"

[כ] ובזה יש לפרש מה שאמר ד' ית' למשה רבינו על שאמר לו "מי אנכי" וענה לו ד' ית' "כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך" שלכאורה אינו מובן כלל במה שהוסיף ד' ית' לומר "וזה לך האות כי אנכי שלחתיך" ולמה לא הספיק במה שאמר "כי אהיה עמך" ולכן אין נפקא מינה אם אינך ראוי או לא כי לא בכחך תפעול אלא בכחי שילוה אותך (ועי' רש"י).

ולפי האמור יש לפרש הכוונה באופן זה, ונקדים מה שידוע שכל יודי יש לו אות אחת בתורה הק' כלומר כל נשמה של יודי נבראה מכוון כנגד אות אחת בתורה הק' (והיינו שאור הנשמה היא עצמה אות א' שבתורה) ולכן יש לכל נשמה תפקיד בעולם שמכוון נגד האות שלו וזה שייך דוקא אליו ואם הוא לא ימלא את תפקידו אין שום אחד בעולם שיוכל להשלים את זה במקומו.

ומעתה יש להבין שאמר הקב"ה למשה רבינו דע שהתפקיד והאות שלך הוא זה שאתה תהיה הגואל ולכן אי אפשר לך לסרב וזה מה שאמר לו ד' ית' למשה רבינו בפסוק "וזה לך האות" וגו' שתדע שזה האות שלך ולכן אל תסרב כי אם תסרב אתה חב לאחריני ולכן אפילו אם אינך ראוי אין זה פוטר אותך "כי (בשביל זה) אנכי שלחתיך" (לעולם הזה).

עבורינו לפי השגתינו הקצרה מדעת ותבונה, והוא מה שיש לדעת כלל גדול שנזכר בספרים הק' בענין התשובה וההתמרמרות על עונותיו, שבשעה שאדם עוסק במצוה ותורה ותפלה אזי על האדם להסיח דעתו מכל עונותיו וחטאיו ולא יתן למחשבות אלו לכנוס למחו ולבו בעת ההיא כי הרי זה ימנע את האדם מלהיות בשמחה אז והרי בשעה שהאדם עוסק במצוה ובעבודת ד' ית' עליו לשמוח בשמחה של מצוה בלי גבול ושיעור וכנזכר בתוכחה (דברים ...) "תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל" וגו' ומבואר ברמב"ם שזה עיקר גדול בעבודת ד' ובעבודת המצות לשמוח בעבודתו את ד' ית', ובספה"ק מבואר גודל ההישגים והשכר שהאדם מקבל ע"י שמחה של מצוה וכמה שמגדיל את השמחה ביותר יקבל שכר גדול ביותר וכמו כן על חוסר השמחה של מצוה מקבל ח"ו העונש הגדול ביותר כמבואר בפסוק הנ"ל שכתוב על גודל העונשים הנזכרים שם שזה בעבור חוסר השמחה שהיה לנו בעבודת ד' ית' ובמצותיו[כא].

ולכן אע"פ שעל האדם להתמרמר מאוד על עונותיו ופשעיו עם כל זה יש להבין שכל זה צריך להיות באופן ובתנאי שלא ימנע מהאדם שמחתו בעשיית מצותיו ובעבודתו את ד' ית' ולכן צריך האדם בשעה שנגש לעבודת ד' להוציא מלבו כל עצב ואפילו עצב שהוא מצוה אסור שיהיה בשעה שעוסק במצוה אחרת, ובשם הרה"ק הר"מ מלעכאוויטש איתא שבשעת עסק מצוה ועבודת ד' ית' צריך שיהיה בעיני האדם כאלו לא עשה חטא מימיו כלל.

וידוע מה שסיפר פעם הרה"ק הרר"מ המגיד מזלאטשוב, שבא אליו היצר הרע כשנגש להתפלה ואמר איך אתה מעיז לגשת להתפלל לפני ד' הלא אתה חוטא ופושע והתחיל להזכיר לו עונותיו וחטאיו (כביכול) אזי אמרתי לו להבעל דבר הנה עתה הנני עסוק ואין לי זמן ואפשרות לשמוע אליך מה שאתה מדבר כלל, אמנם אחרי התפלה הנני הולך לאכול אז תבא אלי (כי אז הרי זה זמן טוב לזה וד"ל) ואשמע לכל מה שיש לך להזכירני על כל פשעי ועונותי.

על כל פנים מה שיש לנו להבין הוא שיש לפעמים שמתעורר באדם התעוררות תשובה והתמרמרות על חטאיו וזה בא מצד היצר הרע וכונתו בזה לבטל מהאדם את השמחה של מצוה או בכלל רוצה להוריד את מצב רוחו ולהכניסו לעצבות בכדי למונעו מעבודת ד' ית' ומהאומץ לקחת את עצמו לעבודת ד' ית' ואפילו כאשר הוא יודע שלא יוכל למנוע את האדם מעשיית המצות אבל על כל פנים רוצה לפעול (ואפילו על כל פנים קצת) שלא יעשה אותם בשמחה ובטוב לבב כי (השמחה של מצוה) זה מה שהורס את כחו של היצר הרע ומגרש מהאדם את הקליפות שנבראו מעונותיו ועל ידי כן יוכל האדם לשוב בתשובה שלימה ולתקן עונותיו בקל בס"ד כי זה משרה את אור השכינה אצל האדם ועוזר לו בכל דרך רוחני ועבודת ד' ית'.

ובענין זה פרשנו פעם בפ' חקת (...) בפסוק "על כן יאמרו המושלים בואו חשבון" וגו' ודרשו חז"ל בפסוק זה שזה מרמז על חשבון הנפש שעל האדם לעשות ופרשו כך יאמרו המושלים ביצרם בואו ונחשוב חשבונו של עולם, ע"כ, ולכאורה יש לתמוה בזה למה נאמר ענין זה דוקא ע"י בלעם הרשע, ותרצנו בס"ד שזה בא לרמז לנו שלפעמים גם היצר הרע (כמו בלעם הרשע) מעורר את האדם בלבו לתשובה וכוונתו היא כנ"ל להביא את האדם לעצבות ולמנוע ממנו את עבודת ד' ית'[כב].

והנה בודאי שאסור לו לאדם להסיח דעתו מחטאיו ועונותיו מפני חשש שיבטל ממנו השמחה ויביאנו לידי עצבות ובזה יפרוק האדם מעצמו עול התשובה ועל ידי כן ישאר ח"ו בחטאו ובהעדר התשובה ובזה יירש ח"ו את הגהנום, ועי' מה שכתב ר' יונה בשערי תשובה שהנמנע מן התשובה הוא יותר גרוע ונענש יותר עליה ממה שעל החטא עצמו, ע"ש.

אלא יש לדעת הסימן איך להכיר מאיפה ההתעוררות התשובה מגיעה ע"י סימן הנ"ל שאם הרי זה בא אליו דוקא בשעה שצריך עתה לעסוק במצוה ובעבודת ד' ית' וזה גורם לו מניעה מזה או על כל פנים מניעת השמחה של מצוה כנ"ל, ובשעה שעוסק בעניני מסחרו ועסקיו הגשמיים לא בא ללבו זכירת עונותיו והתעוררות לתשובה כי הרי זה ימנע ממנו לחזק האומץ והשמחה למסחריו ועסקיו, הרי זה סימן שזה בא מהיצר הרע וכנ"ל, שכל כונתו בזאת התשובה למנוע ממנו את האומץ והשמחה של מצוה שעליו לעשות אבל בשאר עסקיו הגשמיים אינו רוצה למנוע ממנו האומץ והשמחה להם, וזה ברור לכל המתבונן בזה.

ועל כן אדם שרואה אצלו כך יש לו להתעורר מאוד מזה לבד כי הרי זה סימן שהוא במצב שפל ורחוק מהאמת ומהתשובה כל כך שכל התעוררותו לתשובה בא ללבו רק מצד היצר הרע ומצד לבו עצמו אין לו כלל התעוררות לתשובה והרי זה בודאי דרגא שפלה ונוראה מאוד שהרי אמרו חז"ל שאפילו רשעים מלאים חרטות (על חטאם) וא"כ כמה גרוע אדם כזה ח"ו מכיון שאפילו מדה זו של הרשעים אין לו, ועל כן יתבונן מאוד בזה ואולי על ידי כן יתעורר לתשובה באמת.

ועל פי האמור מובן היטב מה שאמר משה לאהרן אם התעוררות התשובה שלך מונעת אותך מלעשות חובתך למה שנבחרת לכך הרי זה סימן שבא מצד היצר הרע[כג] ועל כן לא תקבלנו בשום פנים, ובזה למדו משה רבינו כאן לאהרן שאע"פ שהצדיקים מטבעם ומדתם מקיימים וחטאתי נגדי תמיד הרי זה רק בשאר הזמנים כגון בשעה שעוסקים בדברי רשות ובצרכי גופם כמו בשעת אכילה ושתיה וכדו', אמנם בשעה שעוסקים בתורה ותפלה ובעבודת ד' ית' ובשאר כל המצות (חוץ ממצות התשובה) שצריכים להיות נעשים בשמחה הם כובשים טבעם לשכוח מכל זה כאלו לא חטאו מימיהם, וכנ"ל.

❀ ❀ ❀

והנה בכדי שלא תצא טעות מהאמור לעיל ויהיה מובן שאין להאדם לחשוב לפני התפלה על שפלותו, על כן יש להבהיר כאן שזה טעות שהרי כתוב במפורש בש"ע (או"ח סי' צ"ח א' וברמ"א שם) שצריך לחשוב לפני התפלה על שפלותו ע"ש, וכמובן שזה על ידי חשבון הנפש על עונותיו, וכמו שיש על זה גם תפלה מיוחדת המתחילה בנוסח כזה מי אנכי שאזכה להתפלל לפניך וכו' ועל ידי כן יגש האדם להתפלל בכובד ראש והכנעה כדאיתא במשנה (ברכות ...) "אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש".

אמנם מה שנאמר שלא לחשוב על חטא יתבאר על פי המבואר בקונטרס מאה שערים (קובץ מכתבים מהבעל התניא ובנו ונכדו הבעל צמח צדק) לתרץ מה דאיתא במשנה להתפלל מתוך כובד ראש, ובגמ' שם מובא ברייתא שכתוב אין עומדים להתפלל אלא מתוך שמחה של מצוה, ומבאר שם שצריך האדם לקיים את שניהם באופן זה שלפני התפלה קודם כל יקבע איזה זמן לעשות חשבון הנפש ולהתעורר בתשובה על עונותיו, ואחר כך להתחזק בשמחה וכך

[כא] וידוע מה שמובא בשם האר"י על הפסוק הנ"ל "תחת אשר לא עבדת את ד' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל" שצריך להיות השמחה של המצוה יותר משמחתך על ה"רוב כל" הגשמי שהיה לך, ועוד עי' בספה"ק מה שהאריכו בהפרזה על גודל מעלת השמחה של מצוה בלי ערך ושיעור.

ובענין מה שמשמע מפסוק זה שמגיע עונשים כל כך גדולים עבור חטא זה לבד של חוסר שמחה במצוה נתבאר באריכות בקונטרס עבדו את ד' בשמחה, בס"ד.

[כב] ועוד ענין איתא בספה"ק שלפעמים כאשר האדם חטא יותר מדאי עד שנמאס לו כבר מצב שפלותו ואין לו מצב רוח להמשיך לחטוא, ועל כן מגרה אותו היצר הרע שיעשה קצת תשובה עד שעל ידי כן יחזור מצב רוחו ושמחתו אליו, ועל ידי כן כבר יוכל היצר הרע להמשיך ולהחטיאו שוב, וענין זה אי אפשר לו להאדם להרגיש שבא מהיצר הרע ולכונה הנזכרת אלא נדמה שבאמת הרי הוא חוזר בתשובה ומתחרט על חטאיו, אמנם אינו נחשב מתחרט על חטאיו אלא הרי הוא מתחרט ומתמרמר על מצב רוחו שנאבד ממנו וזה כל מה שמעיק לו בעומק לבו ולא עצם החטא ועל מה שהכעיס את בוראו וגרם צער כלפי מעלה, ועל כן יש לו לאדם לשים ללבו היטב בשעה שעוסק בתשובה לחטט ולבדוק את לבו הדק היטב מה מעיק לו באמת.

וכעין זה איתא בספה"ק לפרש במה שכתוב בפסוק (בראשית ד' ד' ה' ו') (אחרי שלא נתקבל קרבנו של קין וכתוב שם) "וישע ד' אל הבל ואל מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין מאוד ויפלו פניו, ויאמר ד' לקין למה חרה לך ולמה נפלו פניך" ומפרשים בדרך זה שאמר לו ד' ית' לקין תשים לבך ותתבונן טוב מה היא הנקודה שעל כך חרה וכואב לך באמת האם על מה שקבלתי קרבנו של הבל ובוער בלבך הקנאה עליו או שחרה וכואב לך באמת על מה שמעשיך לא רצויים בעיני ואתה כואב ומתחרט על דרגתך שאתה רחוק מעבודתי ומלעשות נחת רוח לפני, ע"כ.

[כג] ואע"פ שמצינו לפעמים אצל צדיקי עולם שהיו נמנעים מאיזה מצוה מחמת גודל פחד ד' כמו שנ"ל הסיפור מהרה"ק מרוז'ין אין זה הוכחה שזה בא מצד היצר הרע כי באמת לא נחשב שבטל על ידי זה המצוה כי הרי היה אנוס, ועוד הרי זה דומה קצת לעוסק במצוה שפטור אז ממצוה אחרת, אמנם יש חילוק בין הנושאים מכיון שכאן היה מצוה שהיתה חייבת להיות נעשית עבור כל הכלל ישראל והיה על זה ציווי מיוחד על אהרן שיעשנה וא"כ אם הוא לא יעשנה תתבטל כל המצוה והרי הוא גורם שתעקר א' ממצות התורה וזה לא יתכן להיות אפילו מטעם האונס (מה שאין כן כאן הרי זה רק ביטול מצות תפלה לאותה העת ותהיה מתקיימת על ידי שאר אנשים וגם אין שום משימה מיוחדת שנאמרה בעבורו שנבחר הוא אליה לכן מכיון שנעשה אונס מלקיימה מחמת מצות פחד ד' הרי זה אומר שעתה לא נצטוה הוא במצוה זו) ולכן אמר לו משה מכיון שלכך נבחרת אתה דוקא ולא יתכן כלל ע"י אחרים לכן הרי זה סימן שזה מעשה בעל דבר ולכן עליך להתגבר נגדו (וכנ"ל בהערה י"א).

לעמוד להתפלל בשמחה ולהמשיך כל משך התפלה בשמחה עצומה שיש לו זכות להתפלל לפני ד' וד' ית' עומד מולו לשמוע בקשותיו, ועי' מה שכתב הרח"ו בשם האר"י שחייב להיות כל התפלה בשמחה דוקא, ועוד כתב מהר"ח ויטל וז"ל וכמעט שעיקר המעלה והשלימות והשגת רוח הקודש תלוי בדבר זה ע"כ, והובאו הדברים בכף חיים (או"ח צ"ג ס"ק ז' ע"ש) (ונתבאר בס"ד ענין זה ביותר הרחבה בספרנו כחה של תפלה פי"ג ע"ש).

היוצא מהאמור שצריך לפלס דרכיו במשפט, ועת לכל חפץ, והכנה ראשונה לפני התפלה היא ע"י חשבון הנפש על עונותיו[כד], והכנה שניה אחר זה הוא להכניס בלבו שמחה של מצוה ולכן אומרים פסוקים של חיזוק ושמחה ושאר דברים שתקנו חז"ל לאומרם לפני תפלת שמונה עשרה ועל ידי כן יתפלל מתוך שמחה.

והנה אפילו אם מצד טבע האדם יכול להיות שבשעת תשובתו וחשבון הנפש ירגיש התמרמרות גדולה עד שלא ימצא את מקומו ולא יוכל כלל לפתוח פיו בפסוקי נחמה וחיזוק ולגשת להתפלל בשמחה עם כל זה מכיון שמגיע העת להתפלל ומבוקש לזה שמחה יעזור לו ד' ית' (בלמעלה מכח הטבע) ויושפע לו הכח להסיר מלבו המרירות ויוכל להתלבש בשמחה של מצוה.

וכך ראה ראינו אצל הצדיקים ועובדי ד' שאע"פ שהיו עוסקים בהתמרמרות של מצוה כגון בתקון חצות או בעת חשבון הנפש ותשובה בכל זאת כשהגיע הזמן לעסוק בשירות ותשבחות או באיזה מצוה אחרת, היה משתנה מצב רוחם לשמחה היותר גדולה, וזה גם מטעם שליטתם על טבעם שמוחם היה שליט על לבם והרגישם, אמנם עוד טעם יש בזה ששייך גם אצל כל אדם בינוני והוא כי כשאדם נגש לעשות מצוה הרי זה משפיע כל הכח הנצרך להמצוה ולא יתכן שהמצוה שעשה לפני זה תפריע לקיים המצוה שלאחריה אלא אדרבא מסגולת המצוה היא שעוזרת לקיים מצוה השניה וכמו שאמרו חז"ל כלל גדול בתורה שמצוה גוררת מצוה, ועל כן כשמגיע הזמן למצוה אחרת שאליה צריכים לשנות ההרגשה כמו מאבל לשמחה וכדו' הרי ההרגשה הראשונה מתכווצת ומפנה מקום בלבו לההרגשה האחרת.

אמנם כל זה אם המצוה הראשונה שעשה היתה מצוה ונעשית לשם שמים, ולכן זאת תהיה ההוכחה והבירור אם היתה מצוה מאת ד' ולא מצוה מצד היצר הרע ח"ו שאז אין לה הכח והסגולה הזאת אלא אדרבה היא מפריעה וגורמת מניעה לקיום מצוה מאחר שהיתה עבירה באמת וכמו שאמרו חז"ל הכלל שעבירה גוררת עבירה.

ולכן מכיון שראה משה רבינו שאהרן נמנע מקיום מצותו לגשת להמזבח ולהקריב קרבנו מזה ידע שהראשונה מה שחשב על חטאו לא היתה מצוה אלא מצד היצר הרע שהיא כעבירה ועל כן אמר לו בתמיהה למה אתה בוש וכי איך יתכן שמצות תשובה תמנע אותך מקיום מצוה שנבחרת אליה ועתה כבר הגיע זמן קיומה, ועל כן מזה יש לך להוכיח לעצמך שלא היה לך לעשות כן ואחרי שהתחרט אהרן על מחשבה זו ותקן אותה תכף ומיד חזרה אליו התלהבותו ותשוקתו ושמחתו למצותו וקרב להמזבח בזריזות עם אומץ המלא כראוי לו.

"זה הדבר אשר צוה ד' תעשו וירא אליכם כבוד ד'" (ט' ו')

בפסוק (ט' ו') "ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ד' תעשו וירא אליכם כבוד ד'" ופירש רש"י (בפסוק כ"ג) שזה היה תשובה למה שטענו בני ישראל לפני משה רבינו אחרי שראו בכל ז' ימי המלואים שלא שרתה שכינה במשכן והיו בני ישראל נכלמים ואמרו למשה רבינו כל הטורח שטרחנו (היה כדי) שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל, אמר להם זה הדבר וגו' אהרן אחי כדאי וחשוב ממני וע"י שהוא יעשה את העבודה תשרה שכינה וכו' ע"כ.

והאור החיים הק' (כאן בפסוק ו') מקשה על פירש רש"י שאין זה פשט מאמר הכתוב שאמר "תעשו" וגו' (שמשמעו שעליהם לעשות איזה דבר) ועל כן מפרש האור החיים הק' באופן אחר שהכונה שהם יקריבו עצמם לד' ולהסיר מסך המבדיל ביניהם לבין ד' ואז תשרה שכינה, וכן עשו בני ישראל וזה רמוז במה שכתוב אחרי זה "ויקרבו כל העדה ויעמדו לפני ד'" (ולא אמר לפני אהל מועד אלא) הכונה שהעמידו את עצמם בלבם כעומדים לפני ד' בבחינת שויתי ד' לנגדי תמיד, ע"כ, ע"ש.

ומביא שם מדרש בילקוט וז"ל אמר להם משה לישראל אותו יצר הרע תעבירו מלבבכם ותהיו כולכם ביראה א' ובעצה א' לשרת לפני המקום וכו' ותהיה עבודתכם מיוחדת לפניו וכו' אם עשיתם זה וירא אליכם כבוד ד', ע"כ, ולכאורה עדיין יש להבין כוונת המדרש במה שכתב "אותו" יצר הרע תעבירו וכו' שמשמע שהצביע על איזה יצר הרע מסויים וצריך להבין על מי ועל מה סמך המדרש שנבין על איזה יצר הרע כוונתו להצביע אם לא מרומז בכתוב.

ועל כן אפשר להסביר ולפרש דברי המדרש ילקוט בטוב טעם בס"ד באופן זה, דהנה בני ישראל טענו שכל טרחתם בעבודת המשכן ובנדבתם היתה בכונה ומטרה כדי שתשרה שכינה ביניהם ולמה זה לא נתקיים, ועל זה אמר להם משה רבינו אותו יצר הרע שהוא זה מה שאמרתם עתה שכל טרחתכם היתה כדי שתשרה שכינה ביניכם זה אתם צריכים להסיר מלבכם כי אין זה דרגא המעולה בלשמה אלא דרגא המעולה היא שיכוונו רק לקיים מצות ד' ית' ולעשות נחת רוח לפניו דוקא, ולא לכוון על שום דבר בזה שהאדם ירויח מזה ואפילו השראת השכינה בינינו[כה] אלא אפילו אם לא ירויח כלום, וזה מה שאמר להם משה רבינו לבני ישראל אותו יצר הרע שאתם מכוונים ורוצים שבשכר טרחתכם תשרה שכינה ביניכם הרי זה מוריד מהלשמה.

אלא צריכים לעבוד את ד' מחמת האהבה אליו ית' ולעשות מה שיהיה לד' ית' מזה נחת רוח, והרי זה כמו כל אדם שרוצה לעשות נחת רוח לאהובו אפילו אם לא ישלם לו עבורה שום דבר, ואדרבה מי שלא ירצה לעשות נחת רוח לאהובו אלא אם כן ישלם לו שכר הרי זה פוגע ופוסל את האהבה והידידות שביניהם והרי זה מוכיח שאין אהבתו אותו אמיתי כלל, וזהו ממצות אהבת ד' וכמו שפירש רש"י בפסוק ואהבת את ד' אלקיך וגו' וז"ל עשה מצותיו מאהבה, ע"כ.

ואע"פ שבודאי צריך שירצה וישאף האדם להשראת השכינה ואדרבה זהו ממעלת הצדיקים ששואפים ומגעגעים תמיד להשראת השכינה וזה תאוות נשמתינו ותאוות כל הברואים הרוחניים כהמלאכים וכדו' וזה מה שאמר דוד המלך ע"ה "ואני קרבת אלקים לי טוב" וגו', וכן אמר "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי ... כן בקודש חזיתיך לראות עוזך וכבודך", אמנם בכל זאת אין זה קשור לעבודתם את ד' כי עבודתם עושים בלי תנאי זה אלא לשם שמים לגמרי ומכח אהבה טבעית שיש בלבם לד' ית'.

והנה אע"פ שמבואר בדברי הבעל בני יששכר שפניה רוחנית מותרת, שהוא כתב שבכל מצוה שבתורה שכתוב אחריה "ויראת מאלקיך" הרי מצוה זו מסוגלת להשפיע על האדם יראת ד' ועל כן כתב שגם מותר לכוון לכך ואין זה נחשב כשאר פניות שצריכים לשלול אותם ע"ש.

אמנם אין זה סתירה למה שנאמר כאן ויש להסביר את זה בב' אופנים **א)** שסוף כל סוף אין זה הדרגא היותר מעולה ודרגת השלימות של צדיקים גמורים, כי הם מפשיטים ממחשבתם גם כונה כזאת בשעת עשיית מצות ד' ית'.

אופן ב) יש לומר שאע"פ שמותר לאדם לכוון שהמצוה תהיה גם סגולה לדבר רוחני שהוא רוצה כמו יראת שמים והשראת השכינה, אמנם לא שיהיה זה תנאי במצותו ושתהיה נעשית רק למטרה זו לבד אלא כוונתו ומטרתו צריך להיות אך ורק לעשות נחת רוח לפניו ית' כנזכר אלא

[כד] ועי' בנפש החיים (שער ד') שכתב כל פעם שהאדם יושב ללמוד תורה הק' יש לעשות חשבון הנפש לומר וידוי ואח"כ להתחיל ללמוד, ובספרי תלמידי בעש"ט (ובספרי הבעל בני ישראל וגם מהחוזה מלובלין ועוד) כתוב שבכדי לצאת מחשש "ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי" וכמו כן הוא בקיום המצות שאין מצותיו של הרשע מתקבלות למעלה וכמבואר בדברי המקובלים שמצותיו של הרשע הולכים לסט"א ומוסיפים להם יניקה ח"ו, לכן יש להרהר בתשובה לפני כל מצוה ובזה הרי הוא יוצא מכלל רשע כמבואר בגמ' (קדושין ...) שבהרהור תשובה כבר יוצא האדם מגדר רשע.

[כה] ואע"פ שכתוב ריש פ' תרומה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בכל זאת אין הכוונה שהם יכוונו לזה אלא הכוונה להודיע להם שד' ית' רוצה להשרות שכינתו בתוכם ע"י המשכן כדי שבזה יבינו גודל אהבת ד' ית' אליהם כאשר יראו שד' ית' מבקש להשרות שכינתו ביניהם אפילו אחרי שנכשלו בחטא העגל על ידי כן יתלהב לבם גם כן לאהבת ד' ית', ואז יעשו את המצוה באהבת ד' היותר גדולה וזה הוא המכוון והמטרה בכל המצוות לעשותם באהבה היותר גדולה ששייך ושבעבור אהבתינו אליו ית' נרצה לעשות נחת רוח לפניו יותר ויותר וז"ב.

וכונת הכתוב שיעשו משכן בצורה ואופן כזה שתהיה ראויה שתשרה בה שכינה ואין זה לומר שבודאי צריך שתשרה בה שכינה אלא כך צורת המצוה שידאגו בני ישראל על זה שתהיה ראויה שאם ירצה ד' ית' להשרות שכינתו בה יהיה אפשרי אבל אין זה כלל עסק שלנו אם תשרה בה שכינה או לא, וק"ל.

שבדרך אגב (וטפל) מותר לכוון גם לזה, מה שאין כן פניה אחרת אין להכניס במצוה אפילו בדרך של אגב וטפל.

ואין לתמוה למה היה מבוקש מדור המדבר דרגא כזו ואע"פ שהם רק מקרוב באו להכנס בעול התורה והמצות מדרגה של עירום ועריה שהיו בה עד עתה, והרי כתב הרמב"ם בה' תשובה שדרך כניסת המתחילים לעבודת ד' ית' וכמו כן לגבי נשים וטף היא רק עבור קבלת השכר.

אמנם יש להבין שאע"פ שיתכן שלא היה מבוקש מהם עדיין לעבוד תמיד בדרגא זו אבל בעבודת המשכן שונה הדבר וכמו שמצינו שגם בנדבת המשכן התנה התורה הק' תנאי זה כמו שכתוב "ויקחו לי" ופירש רש"י "לי" לשמי, ואע"פ שלא נזכר תנאי זה בשאר כל המצות שבתורה, (ואע"פ שבאמת הרי זה מבוקש מכל א' שלבסוף יגיע לכך אמנם לכתחילה מותר לו גם בשלא לשמה וכמו שאמרו חז"ל לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה), אמנם במצוה זו של המשכן שצוה ד' לעשות היה בכדי להחזיר דרגת השראת השכינה ששרתה במתן תורה על הר סיני שפסקה זוהמתן לגמרי והיו בדרגא יותר ממלאכי השרת, ואע"פ שהיו יוצאי מצרים שלפני זמן קצר היו ערום ועריה מכל דרגות הרוחניות עם כל זה מכיון שהם היו שליחים של כל הכלל ישראל ושלוחי נשמות כל הדורות העתידים להיות לכן היו צריכים להיות אז בדרגא עילאה כנגד כולם ולכן ניתן להם אז אותה האפשרות ואותם הכחות נתלוו בלבם שיכלו להוציאן לאור.

ולכן לא שרתה שכינה עדיין במשכן עד שהגיעו לאותה דרגא הרמה כדי לעוררם על ידי זה שעדיין חסר להם איזה דרגא ולכן באו לשאול ממשה רבינו שיגלה להם פשר הדבר מה מבוקש עתה מהם ועל זה ענה להם משה רבינו זה הדבר שדברתם עתה "אותו" היצר הרע היא זה שאתם צריכים להוציא מלבבכם ואז יופיע כל מה שרציתם וחשבתם עליה.

ובזה מובן שאע"פ שבאמת בכל מצוה שהאדם מקיים יש בה השראת השכינה אמנם ישנם הרבה דרגות חלוקות בענין השראת השכינה (כמבואר באור החיים הק' בפרשת מתן תורה) אמנם דרגא המעולה יותר מהכל שהיא השראת כללות כל השכינה זה הוא דוקא אחרי שיסירו את היצר הרע הנזכר ולכן עכב ד' מהם את השראת השכינה לגמרי שלא שרתה אפילו מדריגה היותר קטנה כי אם היתה מופיעה השראת השכינה בדרגה פחות מזה כבר לא היו מתעוררים לבקש ולהשתוקק ליותר מזה אלא היו מסתפקים במה ששרה, ולכן לא הופיע גם בצורה הפשוטה עד שהתעוררו ועל ידי זה הגיעו להמבוקש בס"ד.

תמצית היוצא מהאמור שעתה גילה משה רבינו לבני ישראל עומק הפירוש במה שנאמר בפ' תרומה לי לשמי שעד עתה הבינו דהיינו שינדבו בכוונה לעשות משכן לשם ד' כלו' לשם השראת שכינתו ית' ועתה גילה להם משה רבינו שהכוונה הרבה יותר דהיינו שתהיה לגמרי לשם שמים בלי שיהיה להם בה הנאה של כלום אפי' שום הנאה ופניה רוחנית וכנאמר שיהיה כונתם רק לקיים רצון ומצות ד' ית'.

והטעם למה לא גילה להם משה רבינו את זה תכף ומיד בשעה שנאמרה פרשת "ויקחו לי תרומה", שמה שנאמר "ושכנתי בתוכם" אין הכוונה שיכוונו לשם כך וכמו שנתבאר, יש לומר כי אי אפשר היה להעלותם בפעם א' עד למדריגה ההיא ועל כן היו צריכים קודם כל לכוון הלי לשמי הפשוט דהיינו שיהיו מופשטים מכל פניה גשמית ויכוונו רק להשראת השכינה אמנם עתה שכבר זכו ע"י נדבתם וטרחתם שבנו בית לאלקינו בלי שום פניה גשמית משם יכלו כבר לטפס ולעלות ממצוה שגוררת לעוד מצוה יותר גבוהה ולעלות לדרגא המעולה ביותר שהיא הלשמה הגמור כאמור.

והטעם שהיו צריכים להכין דרגא זו לצורך העתיד יש להבין כי המשכן שעשו היה הכנה לכל הבתי מקדשות כולל גם המקדש השלישי שיבנה בב"א ולכן נאמרה מצות עשיית המשכן בלשון מקדש ועשו לי מקדש ולמדו חז"ל שמקדש ומשכן א' הוא ומצוה זו של ועשו לי מקדש קאי גם על בנין המשכן אז במדבר וגם על בנין בית המקדש בא"י וגם על מקדש הג' כולם כלולים במצוה א' של "ועשו לי מקדש"[ט].

ומכל זה יש לנו ללמוד ענין חשוב לחזק רוחנו היום בתקופתנו זה הקשה ממה שהרבה תמיהין ושואלין למה הרבה אנשים שמשתדלים ומתאמצים בכל כחם בעבודת ד' ית' וביגיעת התורה הק' כדת וכדין ובכל זאת אינם רואים שום הצלחה במעשה ידיהם והתאמצותם המרובה אשר נראה כסותר ח"ו מה שאמרו חז"ל (...) יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, אמנם התשובה לזה היא פשוטה מאוד לפי האמור שהיות ואנו לכך נבחרנו לגמור כל התקונים שנשארו מעבודת כל הדורות שהיו חסרים במקצת זעיר שם וזעיר שם כל זה הצטבר על ראשנו אנו הדור האחרון שאנחנו נהיה שלוחים מכל הנשמות שעברו והשאירו עוללות פה ושם שאנחנו נגמור עבורם כל התקונים האלו (ומכיון שלאחרים עושה לעצמו לא כל שכן ומיגו דזכו לאחריני זכו נמי לנפשיה) לכן אנחנו חייבים להיות מעשינו לשם שמים ממש בשלימות הגמור.

ואע"פ שאין זה דרגא שלנו כלל כי אנו רחוקים מזה בתכלית בכל זאת מכיון ששליחות גדולה זו ניתנה לנו ניתן לנו גם האפשרות לעשותה אמנם זה בצורה שאינה כל כך ברצונינו ובחירת עצמינו אלא בצורה של כפה עליהם הר כגיגית ואומרים לנו אם מקבלים עליכם מוטב ואם לאו שם תהא וכו', כלו' שאי אפשר לנו לזוז כי המות לפני עינינו ואין לנו לאן לברוח מפני ד' ית' ואנה אלך מרוחך ואנה מפניך אברח ואנו בעל כרחנו זקוקים לעבוד את ד' ית' בלי שום תקות קבלת גמול ולכן אין צריכים לכוון בעשיית המשכן להמשיך את השראת השכינה של כל הג' מקדשות.

אנו מרגישים שאנו מצליחים בעבודתינו וזה נותן לנו הרגשה שח"ו לא הרווחנו לא עולם הזה ולא העולם הבא ע"י כל התאמצותנו הקשה.

אבל האמת היא כמו שאמר ד' ית' לאברהם אבינו ע"ה (בראשית ט"ו ב') כאשר הרגיש שהוא הולך ערירי ח"ו וכמו שכתוב (בראשית ט"ו ב') "ויאמר אברם וגו' מה תתן לי ואנכי הולך ערירי" וגו' ובודאי עיקר הכונה של אברהם אבינו ע"ה בודאי היה על ענין הרוחניות (כמבואר במקום אחר), ועל זה אמר לו ד' ית' אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאוד, וכמו כן הוא היום אתנו שאין לנו מושג כלל מה מצופה לנו על כל זה כשיתגלה הגאולה השלימה ומלכותו ית' בעולם בעגלא ובזמ"ק ועל זה גם כן נאמר לנו אל תירא... שכרך הרבה מאוד (כידוע שכל פסוק בתורה רומז גם לכל א' וא' ולכל הדורות כולם).

אמנם זה מצופה רק למי שאינו מתייאש מכל המצב הקשה שעובר עליו ברוחניות ואינו מרפה ידיו כלל אלא ממשיך לעבוד בתמימות ובאמונה אע"פ שאינו יודע מה נעבוד את ד' אם עבודתינו מקובל למעלה ומצופה לנו שכר על זה או אולי ח"ו מגורשים אנחנו מלהסתפח בנחלת ד' ח"ו לנצח, ודוקא עבודה זו שהאדם ממשיך עם ספק אולי לא יקבל שכר על זה ומסכים לעבוד אפילו על מנת שלא לקבל פרס והרי זה בדרגא המעולה של לשמה בזה אנו נעשים מוכשרים וראוים ומיועדים לקבל כל הגדולה המצופה מן העולם ועד העולם, ואנו מזכים בזה את כל הדורות שעברו ואותנו כולנו נזכה יחד אתם כנ"ל כי מיגו דזכי לאחריני בשליחותא דרחמנא זכי נמי לנפשיה בכל האושר המצופה אשר הגדיל והכין עבורינו לעשות עמנו בגודל חסדיו ית' עלינו אע"פ שאין אנו ראויים לפי מעשינו ובזה נתנחם בבא הזמן המקווה בב"א.

"אותו יצר הרע תעבירו מלבבכם"

ובעוד אופן יש לפרש דברי המדרש הנ"ל (במאמר זה הדבר וגו') בזה הלשון "אותו יצר הרע תעבירו מלבבכם" כי הנה בני ישראל כאשר ראו שלא יצא המטרה המבוקשת ממעשיהם והשתדלותם הרגישו נכלמים ובאו ואמרו למשה רבינו בטענה "כל הטורח שטרחנו שתשרה שכינה וכו' היינו שהבינו שלפי מעשיהם וטרחתם היה ראוי שתשרה שכינה לפי מה שאמר להם משה רבינו מתחלה ולכן כאשר זה לא הופיע היו מאוכזבים ולכן הרגישו נעלבים ובאו למשה רבינו בטענה, והנה על זה ענה להם משה רבינו שכל השקפתם בזה היא מוטעת וזה לא לפי דרך ד' המבוקש אלא הרי זה דרכו של היצר הרע שמונע את המטרה לצאת לפועל ולכן עליהם להוציא אותו היצר הרע מלבם ואז בודאי תשרה שכינה כפי שהוא רצון ד'.

ועתה נבאר מה הוא הטעות בהשקפה זו הנזכרת, כי הנה יש להבין שכאשר האדם עושה איזה דבר שזה צריך לפעול איזה מטרה מסויימת, ולבסוף רואה שזה לא פעל את

[ט] ועל פי זה יש להבין שלכן נאמרו כולם בפסוק א' של מצות עשיית המשכן מכיון שהשראת השכינה שהיה במשכן היה צריך להיות כולל בתוכו כל הקדושה והשראת השכינה שעומד להיות בכל המקדשות העתידים ולכן היו

המטרה, אז בדרך כלל (לפי טבע האדם) הרי הוא מתייאש ומפסיק מלעשות את אותה פעולה, אמנם אם הוא מאמין בהפעולה שעושה שזה בודאי יעזור לו להמטרה ובכל זאת רואה שזה לא פועל הרי הוא תולה החסרון בעצמו ומבקש איך לתקן ולהשלים את החסר לו עדיין.

ולמשל כאשר האדם הוא רעב ואוכל כדי לבטל רעבונו ולהיות שבע והוא אוכל חתיכה אחת של לחם ורואה שעדיין אינו משביעו והוא עדיין רעב כמקדם האם יתאכזב ויאמר הרי זה סימן שאין הלחם משביע כלל ומי שאומר שכן משביע הרי הוא טועה, בודאי שלא יאמר האדם כך אלא יאמר בודאי הרי זה מפני שלא אכלתי מספיק ויוסיף לאכול עוד חתיכה ועוד עד שיגיע לזה שיהיה נעשה שבע.

וכמו כן הוא הענין כאן שאם היו מאמינים כראוי בדבר ד' ובנבואת משה רבינו ע"ה שאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" היו אומרים לעצמם בודאי שהחסרון תלוי בנו כי לא עשינו מספיק כראוי ולכן עדיין לא שרתה שכינה והיה להם לגשת למשה רבינו ולומר לו בהכנעה גדולה ולבקש ממנו שילמדם מה עדיין חסר להם כי הם רוצים לתקן ולהשלים מה שחסר להם, ולא היו מתאכזבים כלל אלא היו בטוחים שכאשר רק ישלימו את חובתם כראוי להם וכמבוקש מהם בודאי תשרה שכינה כמו שאמר להם משה רבינו בשם ד', וזה הכונה במה שאמר להם משה רבינו אותו יצר הרע שמכניס בכם הגאוה שעשיתם כראוי ואתם מרגישים שמגיע לכם שתשרה שכינה זה עליכם להוציא מלבכם[כז].

ובפרט שכאן היה המטרה של בניית המשכן כדי לתקן חטא העגל וכמו שכתוב רש"י שטרחנו כדי לדעת שנתכפר לנו על מעשה העגל, ובזה במיוחד צריך שיהיה האדם בהכנעה על חטאו שיבין וירגיש שאפילו אם יביא כל אילי נביות שבעולם לא יספיק לו על פי שורת הדין לתיקון עוונו ומרידתו בציווי מלך מלכי המלכים הקב"ה, וכי איך יעיז האדם לבוא אחר המלך בטענה למה עדיין לא סלחת לי הלא כבר פייסתי אותך והרי דבורים כאלה לבד עלולים למנוע את הסליחה ולהחמיר על תשובת האדם אחרי זה, ועל האדם להבין שעל פי נימוסי מלכי אדמה אחר שהאדם חטא ומרד את פי המלך אחת דתו למות ואי אפשר לפייסו בשום אופן שיבטל עונשו ויסלח לו ועל כן על האדם להבין ולהאמין שמחילת עונות שהוא ממדתיו הטובות ד' ית' הרי זה חסד גדול שאין דוגמתו.

וזה מה שאמר משה רבינו אותו יצר הרע תעבירו מלבכם ואז בודאי תשרה שכינה במעשי ידיכם כי הרי ד' ית' הוא רוצה בתשובתנו והרי הוא שש ושמח כאשר האדם מתקן עצמו כראוי ומכניע עצמו לפניו, ולכן אמר להם משה רבינו כאשר תתקנו את הענין הזה בוודאי תשרה שכינה במעשה ידיכם כאשר הוא רצונו ית' לשוש ולשמוח עם בניו האהובים לו והרי הוא שש ושמח כאשר אפילו הרשע היותר גדול עושה תשובה כראוי ומוציא את הרע ואת היצר הרע מתוכו כמו שכתב בתנא דבי אליהו (...) שענין התשובה דומה לעבדי המלך שמפנים ומוציאים את האשפה מתוך ארמונו וכאשר המלך עובר שם בחוץ ורואה את כל הלכלוך מונח בחוץ לפני ארמונו הרי הוא שש ושמח על זה, ע"ש.

וענין זה שנתבאר שעל האדם לראות את עצמו תמיד חסר שלימות ולהאשים עצמו תמיד זה היה דרכו של דוד המלך ע"ה שתמיד עם כל יסוריו הנוראים (כמבואר בספר התהילים) היה תמיד מצדיק עליו את הדין והיה מאשים את עצמו תמיד וזה הוא הדרך הרצוי אצל ד' ית' יותר מהכל, ולכן פרשו חז"ל בפסוק "ודוד הוא הקטן" וגו' דהיינו "שהוא הקטין עצמו מתחלתו ועד סופו" כלומר אפילו אחר שעלה לגדולה לא נשתנה בזה ונשאר בענותנותו ושפלותו שהיה לו לפני שעלה לכל הגדולה של המלכות שהיה נרדף ומרוחק מבית אביו (כידוע כל הסיפור בנביא) וזה מה שגרם לו לכל התעלותו והתקרבותו לד' ית' עד שהגיע לדרגא של דוד מלך ישראל "חי וקיים" שלא מצינו שזכה לכך שום בריה בעולם מעולם ועד עולם.

וכך הוא אצל כל אדם מי שכך הוא מדתו תמיד בהכנעה כלפי כל מאורע שמזדמן לפניו ואינו מאשים אחרים ולא שום סיבה אחרת על כל דבר אלא תמיד מאשים עצמו בכל דבר הוא הגבר אשר עליו נאמר כמו שנאמר על דוד "ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וד' עמו".

ובספה"ק נועם אלימלך כתב שמי שמחזיק עצמו לצדיק הוא בודאי אינו צדיק, עוד כתב בנו"א שמי שיש לו מדת הענוה והשפלות כראוי הוא יכול לעלות ולקפוץ לכל המעלות בפעם א' בלי לעבור מדרגה לדרגא כמו שהוא אצל שאר כל אדם, עכדה"ק.

❀ ❀ ❀

עוד יש לפרש דברי המדרש בדרך דומה לאופן הקודם והיינו שכוונת משה רבינו במה שאמר "אותו יצר הרע" על מה שהתלוננתם שלא שרתה שכינה באופן אחר קצת, והוא שמשה רבינו אמר להם הנה מאיפה אתם יודעים שלא שרתה שכינה אלא מפני שרציתם (ונסיתם) להרגיש השראת השכינה כמו שהרגשתם במעמד מתן תורה בהר סיני, אמנם יש לכם טעות בזה כי מי אמר לכם שאתם צריכים להרגיש את זה, והלא כאשר אין אתם מרגישים עליכם להאמין שמאחר שעשיתם מה שצוה ד' ית' והבטיח שכאשר תעשו כך תשרה שכינה א"כ אע"פ שאין אתם מרגישים ולא רואים כלום אין זה עסק שלכם לחקור בזה כי אין לכם הדרך לברר זה.

וכך צריך להיות תמיד אמונת האדם חזק ובטוח בד' שמה שהוא ית' אומר הרי זה קובע את המציאות האמיתי, ואפילו אם עין האדם או הרגשת לבו רואה ומרגיש בהיפוך מזה אין זה קובע כלום כלפי דבר ד' (וכמו כן כלפי דברי התורה הק' שהיא גם כן דבר ד') ומי שאחרי אמירת ד' ית' ב"ה עדיין מסופק הרי זה פגיעה באמונתו בד' ית'[כח] ומבואר בספה"ק שאמונה נקראת רק כאשר האדם מאמין במה שאינו משיג בראייתו ובשכלו אבל אם מאמין בד' רק במה שהוא רואה ומה שמבין בשכלו אין זה נחשב עדיין אמונה בד' אלא שהרי הוא מאמין בעצמו ושכלו, וזה הענין שהזכרנו כאן שאמר להם משה רבינו להעביר אותו יצר הרע מלבם מה שלא האמינו בדבר ד' כאשר לא היה נראה לעיניהם כך.

וזה מה שהיה גם כן הפגם של בני ישראל בשעה שהסתפקו ואמרו (שמות י"ז ז') היש ד' בקרבנו אם אין, ואע"פ שידעו וראו שעמוד הענן הולך לפניהם יומם ועמוד האש לילה ואמר להם משה רבינו שזה הסימן שהשכינה מלוה אותם ושורה בהם, אמנם עדיין לא היו בדרגא שירגישו

[כז] ועוד יותר פשוט מזה שהרי היה להם מקום לחשוש אולי לא עשו כראוי את מצות ד' ולכן לא שרתה שכינה, אמנם זה לא עלה על דעתם כלל וכמו שכך הוא דרך האדם מצד טבע (החומר) תמיד על כל עוול שעשה שהרי הוא מנסה להצדיק עצמו בלבו ולהפיל האשמה על אדם אחר (או על איזה סיבה וכדו') וזה טבע כל אדם כל זמן שאינו עובד על עצמו לשנות מדה רעה זו ולהפכה למדה הנכונה להיות חושד את עצמו תמיד בכל דבר ודבר אולי הוא אשם ועל כן עליו לחפש ולבדוק אולי ימצא במה להאשים את עצמו ולהצדיק את השני ומי שעושה כך תמיד* נעשה על ידי זה שינוי עצום בכל מהלך חייו ומגיע על ידי כן לחיי נחת ועונג בלי ריב ומחלוקת עם שום אדם וגם על ידי זה יזכה לשלום בית מושלם ולאושר רב כאשר יעיד המציאות למי שעושה כך, ויש להרחיב הדבור בזה בכדי לבאר ולהסביר איך לעשות כך תמיד ואכמ"ל וכבר הארכנו בזה במקום אחר.

*אמנם צריך שיבדוק את עצמו ללא שום נגיעה, כי אם יהיה לו נגיעה שרוצה לבדוק את עצמו רק כדי שלא ימצא העוול בו ויוכל לאמר לעצמו שלום עלי נפשי ובאמת השני אשם, אזי לא יוכל להיות לו סע"ד למצוא חסרונו ועוולתו כי בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו ומראים לו כפי שרוצה לראות, אלא צריך שיבדוק את עצמו בכוונה שרוצה למצוא החסרון בעצמו, וכבר נתבאר במקום אחר שאפילו במקרה שנראה לפי ראות העין שהשני פגע בו בחנם אין זה כך אלא תמיד יש סיבה מצד הנפגע שבזה גרם להשני לפגוע בו אלא שאין האדם מרגיש בכך בלי התבוננות (אע"פ שאצל צדיקים יכול להיות אחרת כי הם סובלים רק מפני עוונות הכלל, אמנם אנו מדברים על אנשים רגילים בינונים).

[כח] כי אע"פ שהאדם מאמין במציאות ד' ית' ושהוא ברא הכל עדיין אין זה שלימות האמונה אם אינו מאמין שכל דברי ד' אשר יצא מפיו ית' הם חיים וקיימים ואין שום כח בעולם שיכול למנוע את קיומה ויציאתה לפועל שהרי אפס זולתו, ואפילו כאשר האדם רואה את ההיפוך עליו להאמין שדבר ד' קיים לעולם וראיית האדם בטלה ומבוטלת כלפי דברי ד' ואין להתייחס עליהם כלל וכלל כאשר הם סותרים את דבר ד'.

ויש להבין הענין שאין המציאות הנראה והנעשה לאדם בכחה לקבוע כלום כידוע שכל העולם הזה והגשמי אינו אלא דמיוני ולא מציאות אמיתי רק שכך גזרה חכמתו ית' שיהיה נראה הכל מציאות אמיתי ועל ידי זה יהיה נעלם ומכוסה מהעולם הזה האמת שהכל מונהג ומנוהל אך ורק בכח ד' והנהגתו ית', אמנם אחרי הגאולה השלימה שיתגלה האמת ומלכותו ית' בעולם יתגלה לנו ונראה שכל העולם הגשמי ומקריו הרי הם רק כמו חלום, וכמו כן כל היסורים וסבל הגשמי והגלות שעבר עלינו היה רק כחלום, וכמו כאשר האדם חולם שהוא בצער ומיסרים ומכים אותו וכדו' והוא בשעת החלום מאד מצטער מזה וצועק מגודל כאבו שהוא מרגיש כאלו הרי זה קיים באמת אמנם כאשר פתאום מתעורר מהחלום נעשה כל הסבל כצחוק בעיניו ונעשה בטל אצלו למפריע, וכך יהיה ההרגשה בהגאולה השלימה.

ובזה יתפרש הפסוק "בשוב ד' את ציון היינו כחולמים" שצריך ביאור הלשון "היינו" (שהוא לשון עבר) וגם כוונת "כחולמים" צריך ביאור, ועל פי האמור מבואר היטב שהכוונה שיתגלה לנו שכל ענין הגלות והיסורים שעבר עלינו היה רק כחלום וע"י גילוי זה יתבטלו כל היסורים למפרע והיו כלא היו עד כדי שיהיה כצחוק בעינינו, יראו עינינו וישמח לבנו בעגלא ובזמן קריב בב"א.

ממש את השראת השכינה כי עדיין לא פסקה זוהמתן ולכן הסתפקו האם יש ד' בקרבם וזה היה פגיעה באמונה הנזכרת שמאחרי שאמר להם משה רבינו שהשכינה שורה אתם היה להם להאמין בלי להסתפק כלל אפילו בשעה שהיה נדמה להם שרואים את ההפוך מזה[כט].

והנה כאשר השכינה שורה אצל האדם הרי הוא שמור על ידי כן מכל פגע רע וכמו שכתוב "ונגע לא יקרב באהלך" וכן כתוב "כי ד' אלקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך" וגו' אלא שאם אין האדם מאמין בכך הרי השמירה מסתלקת ממנו וכמו שכתב רש"י בפסוק הזה המשל מהבן שאביו אצלו ושומר עליו ואם הבן שואל איפה אביו אזי אביו מתרחק ממנו, ולכן בא אז עמלק עליהם כמבואר שם, וכאשר בני ישראל תקנו עצמם מחטאם ועמדו בנסיונם בשעת המלחמה עם עמלק כמו שכתוב "והיה כאשר ירים משה ידו (אז) וגבר ישראל" וגו' וכמו שפרשו חז"ל מה שכתוב כאשר ירים משה ידו דהיינו כאשר ראה משה רבינו שבני ישראל הסתכלו כלפי מעלה כלומר שפנו בלבם לד' והתפללו אליו כי האמינו שהוא ית' נמצא בקרבנו ומאזין לתפלתינו, אז עשה משה רבינו הסימן בידו והרימה כלפי מעלה ואז הצילם ד' ית' והושיעם מיד עמלק וגבר ישראל ונצחנהו.

וכמו כן יש להבין שכך היה כאן שכאשר בני ישראל תקנו את חטאם והתגברו על נסיונם הזה והאמינו בד' כאמור תכף ומיד התגלה להם השכינה וכבר ראוה כמו שכתוב "וירא העם וירנו" וגו' ותכף ומיד הרגישו משה ואהרן שתקנו עצמם ויצאו וברכו את העם.

❀ ❀ ❀

ועניַן זה הוא מוסר השכל ונוגע מאד לתקופתינו היום כי א' מעקרי הנסיונות שמנסים את דורינו זה הוא גם כן דומה למצב שהיו בני ישראל בשעת הקמת המשכן כי אנחנו גם עומדים לפני הקמת המקדש השלישי ועלינו להכין היום את כל העבודה המבוקש לזה ולא יהיה לנו זמן לעשותה אז כשהיא כבר תופיע כי היא צריכה להופיע לנו ולירד מן השמים בנוי ומשוכלל כמבואר בחז"ל, ועל כן העבודה שעלינו לעשות לקיים על ידה מצות "ועשו לי מקדש" צריכים אנו לעשותה עתה (על ידי שלמות האמונה וכמו שיתבאר) ובזה אנו עושים ובונים אותה עתה במקומה בשמים כל זה צריך להיות נעשה על ידינו לפני הגאולה השלימה.

וכמו כן ענין התשובה שמבוקש מאתנו כדי לזכות להגאולה השלימה מבואר בספה"ק שכאשר יופיע הגאולה השלימה יהיה מאוחר לחזור בתשובה כי כבר לא יתקבלו רק מי שכבר חזר בתשובה לפני ביאתו (וכמבואר ענין זה אצלינו בהרחבה במקום אחר בס"ד שהתחלת תשובת האדם והקבלה לגמור אותה בשלימות זה מה שצריך להיות לפני ביאתו) ולכן בכדי להכין אותנו וּלְזַכּות אותנו להיות חלקינו ממקבלי פני משיח צדקינו והגאולה השלימה עלינו לתקן עצמינו וא' עיקרי הדברים שמבוקש מאתנו לתקן עצמינו בה הוא ענין הנזכר להיות שלם באמונתינו ועל זה אמרו חז"ל (...) בא חבקוק והעמידן על א' כמו שכתוב "וצדיק באמונתו יחיה".

וכבר הזכרנו בזה מימרת הרה"ק מרוז'ין שאמר שעיקר דבר זה נאמר על דור האחרון שלפני הגאולה השלימה שעיקר תקונם יהיה תלוי באחת והוא בענין האמונה, עכדה"ק, ויש להבין שבודאי אין הכונה על האמונה שיש בורא עולם אלא הכונה על האמונה השלימה דהיינו לבטל דעתו ושכלו כלפי ד' ית' ולהאמין בו אפילו כאשר ראיית עין האדם ושכלו רואה ההיפוך בכל זאת יאמין בדבר ד' שהוא יקום לעולם ולא יפול דבר ארצה מדבריו הטוב ומדברי תורתו הקדושה ונביאיו.

ולכן מופיע לנו היום בזמנינו עיקר הנסיונות באמונה דהיינו שישנו הסתר פנים גדול וכמו שכתוב (דברים...) "ואנכי הסתר אסתיר פני מהם" שלפי משמעות הכתובים שם בפרשה (שלפניה ולאחריה) המדובר שם הוא על דור האחרון, והנה אמרו חז"ל על פסוק זה ודייקו מתיבת "מהם" שזה נראה כמיותר לכאורה ולכן דרשו משמעו ואמרו "כל מי שאינו בהסתר פנים אינו מהם" והיינו שמי שאין עובר עליו ההסתר פנים הזה הרי זה סימן שאינו נכנס במנין המקבלים פני המשיח, ולפי האמור מובן הענין מכיון שמצב זה הוא ההכנה וההכשרה והמבחן עבורנו לברר מי ראוי להגאולה השלימה, ולכן מי שאינו בכלל המנוים אין צורך לבחון אותו.

וכך אנו רואים את הנסיון הזה היום בקושי גדול מאד (ועי' מה שכתב רש"י בפירושו בנביא (ישעיה ח' י"ז) על הפסוק "וחכיתי לד' המסתיר פניו מבית יעקב וקויתי לו" וז"ל שם "אין לך נבואה קשה כאותה שעה שאמר משה ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא" וכו') שהמצב הוא שדרך רשעים צליחה וכל מי שרוצה לילך ושהולך עם האמת נעשה מזולזל ומבוזה בעיני העולם מפני הצלחת אלו שהולכים עם השקר, והתקיים בדור הזה מה שאמרו חז"ל על דור עקבתא דמשיחא שיראי חטא ימאסו, ומה שכתב בנביא (ישעיה נ"ט..) "וסר מרע משתולל" דהיינו שכל מי שיסור מדרך הרע יהיה נחשב כשוטה בעיני כל הבריות וכמו שפירושה חז"ל (סנהדרין צז.) וכל זה גורם נסיון גדול לבני דורינו בפרט שהם חלושי מזג וחסר להם המדה שאמרו חז"ל "הוי עז כנמר" ולא להתפעל מכל המתלוצצים ממי שהולך בדרך הנכון.

והנה כל זה הוא עדיין נסיון קטן כאשר יש להאדם האמונה השלימה שד' אתו ואינו מסופק היש ד' בקרבנו כי לא מתפעל ממה שבני תמותה מזלזלים בו ומתלוצצים ממנו בשעה שיודע שד' אתו, והרי זה דומה למי שהוא מקורב למלך והוא חביב ויקר בעיני המלך והמלך מטייל אתו ברחוב אמנם פעם עברו במקום שאנשי הרחוב לא מכירים את המלך והוא הולך לימין המלך ושוחח עם המלך והמלך משתעשע אתו ואנשי הרחוב מתלוצצים ממנו, האם הוא מתפעל ונעשה מדוכא ונופל ברוחו מכח זה בודאי שלא כי הוא יודע שהוא עם המלך (ואשר אם היו יודעים מזה היו מתביישים ממנו ומקנאים אותו) וטוב וחשוב הוא לו דבר זה פי אלף כנגד כל הכבוד מכל אנשי העולם והרחוב וכמה שהם צוחקים ומתלוצצים ממנו הרי הוא צוחק מהם פי אלף פעם, וזה מה שאיתא במשנה (אבות ...) שלחנך וכתרך גדול משלחנם ומכתרם, על כן המאמין לא יחוש ולא יתחשב עם כל מה שעובר עליו כי הכל כדאי לו וטובה הוא לו מעשרה שליטים בעיר ומכל כבוד ואושר של העולם הזה, והוא מאושר בזה ובבא, וזה מה שאמרנו שכל הנזכר הרי הוא נסיון קטן למי שהוא שלם באמונתו, ונמצא שהוא באמונתו "יחיה" כלו' יקבל מזה חיות ויחיה עצמו ורוחו ולא יפול ברוחו ארצה.

אמנם ישנו היום נסיון הרבה יותר גדול מזה והוא הנסיון שעובר על עובדי ד' שעם כל השתדלותם בכל כחם לעבוד את ד' ית' כראוי איננם מרגישים שום הצלחה בין אם זה בלימוד התורה הק' ובין בשאר כל עניני עבודת ד' ית' והם מרגישים כאלו הם מגורשים מלהסתפח בנחלת ד', ובזה התקיים דברי רש"י הנ"ל שאין לך נבואה קשה כזו.

אמנם מאחר שכבר הודיע לנו ד' ית' בתורה הק' שהוא יסתיר פניו לעת כזאת ובזה הכין לנו הכח לעמוד בנסיון זה, והרי זה דומה לאב שמודיע לבניו האהובים שהוא עומד להסתיר פניו מהם כי הרי הוא רוצה לבחון אותם אם הם אוהבים אותו ומסורים אליו באמת בכדי שיעניק להם טובתו ויאיר להם פניו, והכוונה של הסתרת פנים הוא שבאמת הרי הוא נמצא כאן אלא שמכסה פניו שלא יראו אותו (שהוא כאן) ובזה יְבָחֲנו, כי בשעת מעשה ישכחו ממה שהודיע להם מקודם שכך יעשה מכיון שכבר עבר הרבה מאד זמן מעת שהודיעם עד שעושה את זה בפועל ועל ידי זה הם לא יודעים למתי נאמר זה וזה נשכח מלבם ועל כן אינם נזהרים בשעה שזה מופיע וחלק מהם משתוללים כפי רצונם וכפי מה שנמצא בלבם באמת ואז רואה האב מי ומי הם בניו המסורים אליו בלבם באמת וכנ"ל, אמנם המשכילים הם יזכרו את מה שהודיעם מקודם והם יודעים ומאמינים שהוא נמצא אתם אלא שמסתיר את פניו מהם כדי לבוחנם, ע"כ המשל, והנמשל מובן (אע"פ שאינו דומה בדומה ממש לענין המשל) ועל כל פנים אשרי אלה שבשעה כזו עומדים בנסיון ולא מתייאשים ולא מסתפקים היש ד' בקרבנו אלא הם מחזיקים בתקותם לד' המסתיר פניו וכמו שכתוב "וחכיתי לד' המסתיר פניו וקויתי לו".

ועוד יש להוסיף לחזק רוחם של אלו הנזכרים שהם מרגישים כאלו הם מגורשים ומרוחקים מנחלת ד' שאע"פ שהם מאמינים שיש ד' בקרבנו אמנם בכל זאת צריכים הם גם לאיזה תרופה או טיפת מים להרגיע את לבם החצוני ולהחיותו ולכן צריכים הם לחזקו באיזה שפה שידבר אל לבם והרגשתם החצוני והוא באופן

[כט] וזה היה עיקר הנסיון שבה נתנסה אברהם אבינו ע"ה בנסיון העקידה כמבואר בספה"ק (כי לעשות מסירת נפש עבור ד' ית' כבר הורגל מנעוריו כשנזרק לכבשן האש באור כשדים ע"י נמרוד), וכמו כן היה פשוט עבורו למסור גם את בנו עבור ד' ית', אמנם מה שהיה לו נסיון חדש במעשה העקידה הוא זה שהיה נדמה לו כסתירה בדברי ד' ית' שמקודם אמר לו ד' ית' "ביצחק יקרא לך זרע" וכמה פעמים הבטיח לו שיתן את ארץ כנען לו ולבניו ועתה סתר את כל זה, והעצה לעמוד בנסיון זה היה שיבטל את עצמו ואת כל דעתו ושכלו והבנתו לד' ויאמין שדבר ד' יקום לעולם אע"פ שעל פי ההגיון ודרך הטבע אין מציאות כזאת בעולם כלל ששני הדברים יתקיימו יחד.

זה שמכיון שהם מאמינים שד' אתם על כן יש להם גם להבין ולהאמין שכל מה שעובר עליהם הרי זה רק לטובתם שד' ית' עושה את זה כדי להטיב לנו באחריתנו ועל כן כאשר נחזיק בהחבל ולא נעזבנו ולא נרפה ידינו נוכל להיות בטוחים שסוף הכבוד לבוא ונזכה בקרוב לראות את ישועתו ית' ויוריד המסך המסתיר פניו מאתנו ועוד מעט ויהי בוקר ובוקר אור ויאיר פניו אלינו, ועל זה נאמר הפסוק "וחכיתי לד' המסתיר פניו ... וקויתי לו" נמצא שאחרי שהאדם חזק באמונתו ולא מתחשב עם מה שעיניו רואות מצב הפוך יוכל גם לחזק רוחו ולקיים מה שכתב סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים ע"י שחושב על העתיד לבא, בשכר שאינו מתייאש ולא מרפה ידיו אלא ממשיך בהשתדלותו בכח אמונתו השלימה ונמצא שהמאמין מרויח גם שיהיה "אשריך (גם) בעולם הזה וטוב לך" גם בעולם הבא.

ובזה יתפרש היטב לשון הפסוק "וצדיק באמונתו יחיה" כלומר כי הנה בדרך כלל כאשר עובר על האדם כל מיני יסורים אזי העובד ד' יוכל לחזק את כוחו ע"י השקעתו בלימוד התורה הק' ובעבודתו את ד' שבזה מתענג על ד' ולבו שוכח מכל שאר הענינים המעיקים על לבו ורוחו, אמנם בשעה זו שיהיה לאדם הסתרת פנים מלהרגיש טעם ועונג בעבודתו את ד' כנ"ל אז לא יהיה להאדם במה להחזיק מעמד ולחזק את רוחו מכל מה שעובר עלינו, ועל כן העצה היחידה שנשאר לנו בזמן כזה לחזק את רוחנו הוא רק בכח האמונה וכנ"ל שהוא מאמין שד' ית' לא עזבנו ולא נטשנו וכל מה שעובר עלינו הרי הוא רק להטיב לנו באחריתנו וכמבואר.

וגם הצדיקים שכרגיל הם מתחזקים במה שמצליחים בלימודם ומתענגים ומתרוממים בלימודם וכמו כן בעבודתם את ד' עד שעל ידי זה הם כמעט לא מרגישים את היסורים והצרות הפוקד אותם, אמנם בזמנים הללו שבדור האחרון שחסר להם כל זה כי גם הם לא מרגישים את ההצלחה ואת ההתרוממות והתענוג כבזמנים הרגילים מכח ההסתר פנים ששולט אזי העצה היחידה שיוכלו לחזק את רוחם בה הוא רק בכח האמונה חזקה בד' ועל ידי כן יוכל גם לכלכל את רוחו כנ"ל ע"י נקודה השניה דהיינו בכח בטחונו בד' והקיווי אליו כנ"ל שכל המצב הזה הוא רק כדי להטיב לנו באחריתנו וכנזכר, וזה פירוש הפסוק שנאמר על זמן ההוא (כנ"ל בשם הרה"ק מרוזין), והיינו שאז גם הצדיק לא יהיה לו מאיפה לקבל חיות להחיות את רוחו אלא באמונה וזה "באמונתו יחיה", ופירוש זה הוא כפו"פ והוא אמת לאמתו בס"ד, והם הם אלו שיזכו לראות את הגאולה השלימה בב"א.

ויש להוסיף מה שאמרנו בס"ד לפרש מה שכתב על זמן של לעתיד לבא ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה ... זה ד' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו" שפירשוה חז"ל שלעתיד לבא יעשה ד' מחול להצדיקים וכל א' יַרְאֶה עליו באצבעו ויאמר "זה ד'" קוינו לו וגו' וכמו שהיה בקריעת ים סוף שהראו כולם באצבע ואמרו "זה" קלי ואנוהו וגו', ועל פי האמור כאן שלזכות לענין זה תלוי בעמידתנו בנסיון ההסתר פנים כנזכר ולפי זה יש להבין שכל א' יזכה לראיית פני השכינה לפי אותה דרגה שהיה מקוה ומחכה אליו ית' בלי להתייאש ולהרפות ידיו מלהמשיך בעבודתו אע"פ שלא ראה שום הצלחה וראה תמיד בחינת הסתר פנים ולפי כמה שהיה צריך להתגבר נגד ההסתר פנים ולקוות אליו ית' כך לעומת זה יזכה במדה כנגד מדה לראותו ית' בדרגה יותר גדולה, כלו' לפי הקיווי שקוינו לו כלו' שאם היה צריך להתגבר מאה פעמים יזכה לדרגא פי מאה, ובזה ינחם האדם לבו ובמקום שיהיה עצוב על מצבו אדרבה ישמח בחלקו ויברך עליה בשמחה כשם שמברך על הטוב וכפי כמה שיעשה כך יזכה לראותו בב"א.

וכאשר יתבונן האדם בזה לא יפול ברוחו בשעה שנדמה לו שאינו רואה הצלחה בלמודו ובעבודתו את ד' כי יבין שכל זה הוא אך ורק לטובתו וכל א' לפי כמה שחסר לו (או מגלגול זה או מגלגוליו הקודמים) בא' מב' הענינים הנזכרים דהיינו או שלא הגיע עדיין לשלימות האמונה השלימה שאפילו כאשר רואה ההיפוך אינו יורד מאמונתו כלל, שזה נקנה להאדם רק ע"י שיעבוד נסיון של הסתר פנים, וכמו שהיה אצל אברהם אבינו ע"ה שדוקא על ידי זה נסיון כזה התעלה ונתגלה חבתו לד' ית' וכמבואר לעיל, וכמו כן מי שחסר לו שלימות במדת הקיווי לד' הרי הוא עובר היום מצב של הסתר פנים כדי שיצטרך לחזק עצמו בקיווי לד'[ל], כי מגודל אהבת ד' ית' אלינו הרי הוא רוצה עתה בהזדמנות האחרונה לזכותנו בזה ועל כן מביא עלינו נסיון זה בכדי שנוכל להשלים את מה שחסר לנו, וזה כמו שכתוב את אשר יאהב ד' יוכיח ומסייע לנו בזה לזכות לכל הטוב הצפון לנו לעולם הבא.

"ויקרב אהרן אל המזבח" וגו' (ט' ח')

כתוב בתורת כהנים (הנ"ל) על הפסוק "ויקרב אל המזבח" "בזריזות" עכ"ל, ולכאורה אינו מובן מה כוונת התורת כהנים בזה, ועוד מה הרי זה שייך לענין שכתוב לפני זה בתורת כהנים שם שאמר לו משה רבינו לאהרן הגס דעתך וקרב (והובא כאן ברמב"ן ע"ש).

וי"ל באופן זה כי מאחר שהודיע לו משה רבינו שהמחשבה שבאה לו לאהרן שמזכירה לו חטאו בעגל ועל ידי זה אי אפשר לו לגשת לעבודתו שעליו לעשות עתה בהקרבת הקרבן, הרי זה בא מצד היצר הרע כדי למונעו מקיום מצותו ועל כן לא יתייחס לזה ויוציאנו מלבו, אז התאזר בעצה היעוצה נגד היצר הרע שלא יוכל להכניס מחשבות הללו למחו ולבו, והיא שיעשה מעשיו בזריזות וזה מה שמגין נגד היצר הרע ומגרשו מעל פניו כלו' כשעושה שני הענינים ביחד גם השמחה של מצוה וגם הזריזות וזה מה שלא נותן מקום להיצר הרע להתקרב (וכמו שנתבאר בפ' צו בהרחבה ע"ש).

ומהאמור יש לנו ללמוד עצה נכונה שכאשר היצר הרע מבלבל לב האדם ומחו בבלבוליו ומחשבותיו בכל מיני דברים ועסקים שדרכו להפריע לאדם בכך ולבלבלו מעבודתו יש לו להשקיע כל כחו ומחו ולבו במה שהוא עושה וזה מתאפשר דוקא ע"י שיעשה מעשיו בזריזות שלא ישאר מקום פנוי בלבו לדבר אחר ולמחשבה אחרת חוץ ממה שהוא עוסק בה, ועל ידי כן היצר הרע לא יוכל לו, ואפילו כאשר ע"י זריזותו יהיה נמנע מלהרחיב כונותיו במצותו ותפלתו ועבודתו את ד' עם כל זה עדיף שיעשה כך וימעט מהרחבת כונותיו לעת כזאת כי ענין השמחה של מצוה הוא קודם ומעלה יותר את המצוה מכל שאר הענינים וכונות עמוקות[לא].

ויש לדעת כלל גדול שהדרך שיוכל האדם לשלוט על כל מחשבותיו השליליות שהיצר הרע מכניס בלבו ומבלבלו, וכמו כן לשלוט על הרגישיו השליליים היא דוקא על ידי ב' דברים הנזכרים **א)** להשקיע כל מחו ולבו בענין אחר לגמרי ועל ידי כן יוכל להבריחו ויתגרשו אותם הבלבולים מלבו מאליהם, **ב)** הוא ע"י שיעשה כל מעשיו בזריזות, וזה סגולה ועצה נפלאה גם לגרש מחשבות שליליות וגם לגרש הרגשות שליליות כמו עצבות ודכאון וכדו'[לב] ובכך יוכל

[ל] וזה עובר דוקא על אנשים כאלה שבגלגולם הקודם עבדו על שני הדברים הללו אלא שלא השלימו עצמם מספיק בהם ולכן יש להם זכות לזה.

[לא] ועי' בנועם אלימלך סוף פרשת וארא שמשמע מתוך דבריו כעין זה לגבי כונה של לשמה במצות, שעדיף לאדם לעשות מצותיו בשמחה ממה שידאג שתהיה נעשית לשמה אם על ידי כן יחסר מהשמחה של מצוה, ע"ש, ויש להבין הטעם בזה כי ענין שמחה של מצוה הוא מדריגה קדומה לפני שאר כל המדריגות האחרות והוא מבוקש מכל א' וא' אפילו מאדם הפשוט ביותר וזה יסוד כל המצות לעשותם באהבה וכמו שפירש רש"י (דברים ו' ה') בפסוק ואהבת את ד' אלקיך וגו' (והוא מהספרי) בזה"ל עשה דבריו (כלו' מצותיו) מאהבה עכ"ל, וממילא שצריך להיות נעשית גם בשמחה כמו כל דבר שהאדם עושה באהבה ולאהבו הרי הוא עושה אותה בשמחה, אמנם הענין לעשות המצוה לשמה הרי זה דרגה שהאדם צריך להגיע אליה אחר כך ואינה מבוקשת מהאדם הפשוט בתחלת עבודתו כמבואר ברמב"ם הל' תשובה (פ"י).

והנה לפי המבואר בספרי מוסר הכלל הוא בכל דבר בעבודת ד' ית' שאי אפשר לאדם להשיג דרגא היותר גבוהה לפני שהשיג הדרגות שלפניה ואם יתפוס האדם הדרגה הגבוהה לפני שיש בידו את שלפניה הרי זה דמיון שוא וענין זה יש לפרש במה שאמרו חז"ל תפסת מרובה לא תפסת כלו' 'מרובה' נקרא היותר גדולה ועל זה אמרו שאם תפסת אותה לפני המועט והקטנה שלפניה דע לך שהרי זה רק נדמה לך שתפסת ובאמת לא תפסת כלום* ועל כן אם יחסר מהשמחה של המצוה בודאי לא תהיה עשייתה לשמה באמת לאמתה כי אי אפשר להשיגה בלתי שלימות הדרגא שלפניה ומה שחושב מהלשמה ונדמה לו שנעשית באמת לשמה אינו אלא דמיון שוא, ולכן כתב הנר"א שאם האדם יודע שאם יעשה המצוה לשמה לא יוכל לעשותה גם בשמחה, אזי עליו לוותר על הלשמה ויעשנה בשמחה, אמנם מי שיקיים את השמחה של מצוה יחד עם כונה לשמה בודאי תעלה את המצוה עוד יותר וק"ל.

* ונמצא שתשאר מקופח משניהם במקום שאתה חשבת שבזה שתתפוס היותר גדולה ממילא יהיה לך גם הקטנה וגם הגדולה כי הרי בכלל מאתיים מנה דע לך שלא כן הוא כי לא תפסת כלום, ואפילו הקטנה אין בידך, וזה מה שכתב רש"י שם אפי' המועט לא יתקיים בידך.

[לב] כי הרגישיו של האדם נובעים ממחשבותיו שבלבו אלא שלפעמים הרי זה ממה שבהכרתו ולפעמים הרי זה במתחת להכרתו ועל זה אין להאדם שליטה ואינו יכול לעצרם וגם לא לגלותם לדעת מה הם, אמנם העצה כנזכר למלאות מחו ולבו במחשבות אחרות וכמו כן לעשות כל דבריו בזריזות ובהשקעת כל לבו לתוכם ובזה לא ישאר מקום פנוי בלבו לשאר דברים אפילו במתחת להכרתו כי הזריזות תופסת גם את המתחת להכרתו וממשיכה אותה בעל כרחה להצטרף למה שהוא עוסק כי מחו צריך

להיות האדם תמיד בשמירת מחו ולבו נקי מכל חטא והרהור עון ולעבוד את ד' ית' בשמחה וטוב לבב בס"ד. (ואע"פ שכל זה כבר נתבאר בפ' צו עם כל זה חזרנו על תמצית הענין כי כדאי לחזור על זה תמיד כי מדרכו של היצר הרע הוא להשכיח דבר זה מלבו וזכרונו של האדם).

"ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרמו"

יש להבין למה נאסר על אהרן ובניו להתאבל, הלא יש שבעה קרובים דמותר להכהן ליטמא, ולמה כאן צוה הקב"ה וכל בית ישראל יבכו את השריפה, אבל הכהנים לא.

ועוד מכיון שכאן לא היה רק אבילות רגילה גשמית על קרובים אלא היה מצוה להתאבל על מיתת נדב ואביהוא שהיו הצדיקים היותר גדולים שבדור, והמצוה להתאבל על מיתת נדב ואביהוא היא מצוה גדולה מעל מיתת כל שאר הצדיקים כמו שאנו רואים שנשאר מצוה זו לדורות שעדיין מצוה לבכות על מיתתם ביום כיפור ולכן קוראים פרשת אחרי מות ביום כיפור שנזכר שם מיתתם כי הזכרת מיתתם והבכיה על זה היא מסוגלת לכפר עונות כמו שכתוב בזוהר הק' ועל כן צריך להבין למה יגרעו אהרן ובניו שנאסר להם להשתתף עם מצוה זו.

ואפשר לומר דמכיון שכאן היה הפעם הראשונה שנתחנכו בכהונה ונכנסו בקדושת כהונה, לכן לא רצה הקב"ה שיהיה ח"ו פגם בקדושת כהונתם ולכן אמר הקב"ה שאסור לחלל הכהונה ואסור להכהן להכניס את עצמו בדאגה גשמית ואפי' רק מחשבה שיש לו שייכות עם גשמיות כי זה יכול לפגוע בקדושת כהונתו, ולכן כאן כיון שהיה אז ההתחלה של החינוך דכהונה אסרו כאן את האבילות אפי' להקרובים, ואע"פ שהיו צדיקים נדב ואביהוא והתאבלות עליהם הי' התאבלות על צדיקים ולא גשמית אף על פי כן סוף כל סוף אלו הכהנים שהם קרובים אפשר שיתערב אצל הכהן מחשבה גשמית גם כן[לג], דסוף כל סוף יש לו קירוב להגשמיות גם כן לנדב ואביהוא מאחר דהיו גם קרובים, ובשעת שיתאבל ויצטער קיים סכנה אולי יתערב על רגע הרגשה של קרובים גם כן וזה יפגע בקדושת כהונתם ח"ו, לכן מנע התורה הק' מהם המצוה הזאת ורק "וכל בית ישראל יבכו את השריפה", ומכיון שאפשר להיות נעשה מצוה זו ע"י אחר, לכן אסרו עליהם לכנס לדבר זה ויותר טוב שהם יהיו נפקעים מהמצוה ויתקיים ע"י שאר כל הצבור.

ולגבינו יש לימוד מזה דאפילו מי שהוא במדרגה גדולה דומה לכהן ידע כמה הוא צריך ליזהר בנפשו בשעה שעוסק בענינים רוחניים שלא יכנס בלבו איזה מחשבה על גשמיות כלומר לא רק על הנאה גשמית אלא אפילו על דאגה וצער גשמי כי זה מוריד מהרוחניות שעוסקים בה באותה שעה.

(מתוך מאמר הכנה לפסח)

אוצר הזמנים

פרשת פרה

מבואר בספרים הק' שענין קריאת פרשת פרה אין זה רק בחינת זכר למצות פרה אדומה אלא הרי זה גם פועל ומשפיע עלינו בפנימיות הדברים מעין מה שהיתה מצות פרה אדומה פועלת[לד] וזה ענין טהרה לנפש האדם, (ובודאי שזה לא מטהר את האדם מטומאת מת מטעם "ונשלמה פרים שפתינו" כמו שלימוד פרשת הקרבנות מכפרים בזמן הזה במקום הקרבן בזמן המקדש, אלא הרי זה משפיע טהרה פנימית וזה מכשיר את האדם יותר לקבלת שפע רוחני, ועיקר המכוון בתקנת חז"ל במצות קריאת פרשת פרה היא להכשיר אותנו לקבל את השפע שנשפע בחג הפסח הבא עלינו לטובה[לה]).

והבחינה שאנו מקבלים כל שנה היינו ענין פנימי רוחני והוא דומה לענין הרוחני שקבלנו ביציאת מצרים בזמנו שזה היה החירות מפרעה שהיה מרחיק ומנתק אותנו מלעבוד את ד' ית'[לו] ובמקום זה כפה אותנו לעבוד אליו, וכמו כן הוא היום שיש לנו מלך זקן וכסיל שהוא היצר הרע שהוא שולט עלינו ומשפיע עלינו מכסילות שלו ועל ידי זה הוא מבטל אותנו מלעבוד את ד' ומרחיק את לבנו מאת ד' ית' ומכשיל אותנו ח"ו בחטאים ועונות וזהו הכסלות והשטות היותר גדולה ועל זה אמרו חז"ל אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, והיצר הרע הוא זה שמכניס לאדם רוח שטות ועל ידי כן מביאו לידי חטא[לז].

ועל כן נתן לנו ד' ית' את חג הפסח שבה אנו ג"כ יוצאים ממצרים, והיינו שכמו אז במצרים היה בזמן חג הפסח ההתקרבות הראשונה שזכינו להתקרב אל ד' ובהמשך זה קבלנו את התורה הק' בהר סיני כמו כן הוא היום בכל חג הפסח מופיע ומושפע לנו יציאה ממצרינו דהיינו מהיצר הרע שמיצר לנו כל השנה ואנו נגאלים מתחת ידו ועבדותו במה שנכשלנו ועבדנו אותו ח"ו, ואנו מתקרבים לד' ית' ולקבלת תורתו כמו שהיה בזמן יציאת מצרים.

וכל זה הרי זה תלוי לפי שאיפתנו ותשוקתינו הגדולה בלבנו לכך, וגם לפי השתדלותינו והכנתינו בפועל לפני חג הפסח ובעיקר בהל' יום קודם החג ע"י לימוד הלכות ועניני חג הפסח וע"י ההכנות המעשיות בעסק המצוות הנוהגת דהיינו הנקיון ובעור החמץ והכנת המצות ובזה אנו מקבלים את הכלים לכך.

אמנם ע"י קריאת פ' פרה אנו מקבלים הטהרה בנפשינו כדי להיות ראויים לזכות להאור הרוחני וחירות הנפש שמופיע בחג הפסח הבא עלינו לטובה.

❀ ❀ ❀

ויש לדעת יסוד גדול מה שמבואר בספרים הק' לגבי טהרת הפרה אדומה בדרך מוסר הפנימי, שנוהג בה גם כן הבחינה של מטהרת טמאים ומטמאת טהורים, והיינו שרק מי שמחזיק עצמו טמא דהיינו שמוצא בעצמו חסרונות (ואפילו אם הרי הוא באמת צדיק אבל על כל פנים הרי הוא מחזיק עצמו שאינו צדיק ושעדיין עליו לתקן את עצמו בכל מדה נכונה) והוא מבקש ומחפש לטהר את עצמו ואת לבו אליו מופיע הטהרה הנזכר על ידי פרשת פרה כאמור.

מה שאין כן מי שמחזיק עצמו טהור ואינו רואה בעצמו חסרון הוא אע"פ שהוא רוצה לקבל יותר טהרה אינו יכול לקבל תוספת טהרה בשום פנים כי זה ניתנה רק לטהר מטומאה, אמנם מי שמרגיש עצמו כאלו הוא טמא כן ניתן עבורו שפע טהרה על ידי פרה אדומה, ויש להוסיף סמוכין לדבר זה ממה שאמרו חז"ל בחטא העגל שלא היו בני ישראל ראויים לאותה מעשה אלא להורות תשובה לרבים וכו' הרי לנו שכל חטא העגל לא היה נחשב לבני ישראל עון באמת אלא שבכל זאת היה נדמה ונראה כחטא ועבור זה לבד (מכיון שהרגישו עצמם חוטאים) זכו לטהרת הפרה.

והשוב לדעת עוד שענין זה הנזכר הרי זה גם כן כלל גדול בנוגע לכל ענין בעבודת ד' ית' שאי אפשר לאדם לקבל שום התעלות אלא אם כן מרגיש בעצמו חסרון ושהוא זקוק לטהרה מה שאין כן מי שמרגיש עצמו צדיק וטהור אלא שרוצה להתעלות עוד יותר אי אפשר לו לקבל את העליה שהוא מבקש אלא אדרבה הרי השקפה הזאת שבלבו מתהפך לו לרועץ ומורידו אפילו ממה שכבר קנה לעצמו, וזה כעין מה שאמרו חז"ל כל המתיהר חכמתו מסתלקת ממנו, על כן צריך כל אדם שרוצה להתעלות ברוחניות לשים לבו לדבר זה ולעשות דגש על דרכו בזה ולכלכל דרכיו במשפט ואז יזכה להתעלות בכל מעלות הצדיקים וטוב לו בזה ובבא אכי"ר.

להשתמש גם במתחת לההכרה כי בחלק שבהכרה אין מספיק שיוכל להתרכז לתפקד במהירות.

[לג] הגם שאינו לפי השגתינו, דאהרן ובניו היו מלאכים שרפי מעלה שאין להם שייכות עם גשמיות מכל מקום רק אנו לומדים ומפרשים את הענין באופן כזה שאנו לומדים מזה כאלו הי' כך, מכיון שזה מלמדינו כאילו נאמר בשבילנו.

[לד] וכן הוא הענין גם כן בכל הד' פרשיות, וידוע מה דאיתא במדרש חז"ל ששאל משה רבינו מאת ד' מה יהיה בזמן החרבן שלא יהיה לבני ישראל מצות שקלים וענה לו ד' ית' שכאשר יקראו פ' שקלים אתה (כלו' נשמתך) תופיע שם ותקים ותשא ראשם וכמו שכתוב לגבי מצות השקלים "כי תשא את ראש בני ישראל" (ועי' רמב"ן ואור החיים הק' שם).

[לה] בדומה למה שמצות פרה אדומה היתה מכשירה את האדם למצות קרבן פסח, ומצות קרבן פסח היה משפיע לאדם לקבל ביותר את העליה הרוחנית שמופיע בחג הפסח, וכמו שבזמן יציאת מצרים היה עבודת קרבן פסח משפיע את העליה הרוחנית שהקב"ה העלה את בני ישראל בדרגות רוחניות הרבה יותר מדרגתם וממה שהיו ראוים אליה לפי מעשיהם, וזה רמוז במה שצוה ד' ית' לעשות זכר ולספר לבנינו על הפסיחה ודילוג כמו שכתוב (שמות י"ב כ"ז) "ואמרתם זבח פסח הוא לד' ושעל זה מרמז השם "פסח" דהיינו פסיחה ודילוג, והכלל הוא שכל דבר שנצטוינו לעשות לה זכר הרי זה סימן שהדבר חוזר וניעור ונעשה בפנימיות הענין בשעה שעלינו לעשות הזכר אליה.

[לו] ועיקר החג שנתן לנו ד' ית' לחגוג הוא זכר לחלק הרוחני של יציאת מצרים הנזכר כי על זה עלינו להכיר טוב לד' ולהודות ולשבח לד' על זה, וענין זה יש ללמוד מדברי הזוהר הק' (...), שהקשו לפני רשב"י מהו הענין שד' ית' מזכיר כמה פעמים בתורה הק' את החסד שעשה אתנו שהוציאנו ממצרים ושעלינו לעבוד אליו מפני זה עבור הכרת הטוב והלא כדי לקיים הבטחתו שהבטיח לאברהם אבינו והתחייב לעשותה עשה כן ואם כן למה עלינו להכיר לו טובה על זה, ועל זה תירץ הרשב"י שההבטחה היה רק על גאולה גשמית מהעבודה והעינוי אבל הגאולה הרוחנית שהרים אותנו משפלותינו והעלה אותנו למתן תורה וקירב אותנו אליו ית' כל זה היה מצד חסדו הגדול אתנו בלפנים משורת הדין ועל זה הוא שמבוקש מאתנו להודות ולהלל לפניו על זה ולעובדו בלבב שלם.

[לז] וכאשר יתבונן ויעשה חשבון עם נפשו אחרי שנכשל בחטא יוכל לראות בעיני שכלו איך שהיה עליו רוח שטות ושזה קירב אותו למצב כזה שהביאו להכשל בחטא.